Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувла 1923 шера дениз ● ШИНАРА, 2 август, 1977 шу. ● № 92 (5759). ● Мах 2 кеп.

Ерригача Малгобекски районе санна, хаоттамца дувзаденначa халача хьалашка ка бола ялаташ чуэцаш ба ГI. Ахриева цIерагIча комсий совхоза механизатораш. Хоза денача хIара денах бизза пайда эца гIерташ къахьегаш ба уж.

Ялат сихен цIенен чуэцара тIехьа яьржача социалистически яхье дика толамаш даха уйла я хIаране.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) Малгобекски районерча Г. Ахриева цIерагIча комсий совхоза дикагIа вола комбайнер В. Трищини ялат дIакхухьача хьалха латта водитель С. Хидиэеви.

Б. ЧЕРБИЖЕВА сурт.

СИЙЛЕ ХИЙЛА ЯЛАТ ЧУЭЦАЧА ХЬАЛХАЛАТТАРИЙ!

Ди тIехьа шерагIа яржаш латт ка бола ялаташ сихен да ца дойташи чуийца дахара тIехьара социалистически яхь. Цу яхье хьалха латт колхозийн совхозийн кхашка доккка хьинар гойташ къахьегаш бола механизатораш.

«Надтеречный» совхозе овсаре къахьегарца белгалваьннав башха дика комбайнер.

БИТИЕВ АБУЯЗИТИ

цун воI

БИТИЕВ РУСЛАНИ

Массарел дукхагIа ялат а оардаш, хIара ден норма цкъаи - ахаззеи — шоззеи кхоачашъю цар.

«40 лет Октября» яхача совхозе хьалха латт опытни механизатораш

БЕКОВ ГЕЛАНИ,
ДЫШНОЕВ МАХЬМАД-ГИРИ

ХIара дийнахьа 35 — 40 гектара тIара кIа хьокх цар.

ХIаьта Малгобекски района «Ингушский» совхоза комбайнераштa юкъе къаьстта дика къахьегаш ба

ГАНДАЛОЕВ СУЛТАН,
УМАРОВ НУРАДИН,
ГЕТАГАЖЕВ ХЬАЖБИКАР

Хьувкъам чуэца болабича денз царех хIаране ший комбайна бункер чура дIаденнад 4000 центнер совгIа ялат.

КОРИГОВ БАХЬАУДИНИ
КОРИГОВ IАЗИИИ

хьалха латт ялат элеваторе дIакхухьача. ХIара дийнахьа планал совгIа рейсаш ю шофераша.

Ялат чуэцача дакъа лоацаш мел волчун декхар да, ялат сихен цIенен чудара тIехьа къовсам лоаттабар, хIара дийнахьа овсаре къахьегар.

ХЬАЛХАЛАТТАРАЩЦА НИЙСЛЕ!

ЦIЕЙ СИЙНА

Укх юбилейни шера тIаийца социалистически декхараш ханал хьалха кхоачашдара шерра социалистически яхь йоаржаяьй Урус-Мартановски района «Красноармейский» совхоза хьайбаши хьакхарчи лелаераша. Ма-хулла дукхагIа Даьхенна хьайбай продукташ дIаялара шоай низи хьинари ца кходеш къахьег пар. Цар дог-уйла чIоагIа айяьй КПСС ЦК майски Пленуме Центральни Комитета Генеральни секретара новкъоста Леонид Ильич Брежнева яьча докладои СССР Кердача Конституце проектов.

— Цу исторически документаша кхы а дикагIа къахьега деккарийла ду тхо, — йоах совхоза керттерча зоотехника Бакриев Абубакара. Оаха толамца тIехкхоачашйир паччахьалкхенга дулх дохкара ах шера план, хIаьта иштта июль бетта план а кхоачашъяьй. Укх юбилейни шера паччахьалкхенга дохка деза 800 тонн дулх. Таханарча денга боахамо дехкад 375 тонн.

Уж толамаш доахача социалистически яхье хьалхле лелаеш хьабоагIа хьакхарч лелаераш Хаустова Евдокия, Подлеспая Нина, Чукардин Алексей, Филипова Татьяна, скотникаш Тадушаев Тапа, Вараева Тамара, Джовбатыров Нурды, кхыбараш.

О. ШАДИЕВ.

Октябра 60 шу дизара накъадолхаш

ХАНАЛ ХЬАЛХА БУВЛ

Сийлахь-бокхача Октябра 60 шу дузача цIейна къахьегама совгIат кийчдара шерра яхь йоаржаяьча Карабулакски химически реагентий завода болхлоша, Нохч-ГIалгIайчен берригача къахьегамхоша санна, чIоагIа раьза хинна хьаллаьцай «ТIехьабусараш боацаш бе болх» яха ростовчаний инициатива. ТIехьабусараш боацаш болх а беш Октябра дезача цIейна шоаш сийленца накъагIоргхиларах дог тийша ба уж. Из къаьгта хьахьокх доахача къахьегама толамаща. Дерригача технико-экономически хьокхамий хьалхарча ах шера план дикка тIехкхоачашйир цар. Товарни продукци маьхала яккхара хьалхарча ах шера задани 102,8 процент кхоачашйир, планагIа лаьрхIачул совгIа маьхала яьккхар бIаьш эзараш сомий маьха товарни продукци.

Укх юбилейни шера къаьстта дика тоаденнад завода коллектива технико-экономически хьокхамаш а. Къахьегама овсарле лакхъяра ах шера задани 10,6 процент тIехкхоачашъяьй, арахецача продукцега дIабода мах лохбарах производствана кходаьд 40 эзар сом. ЙоагIачул дукхагIа продукци маьхала яккхарах, арахецача продукцега дIабода мах лохбарах, бедал, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах планагIа лаьрхIачул совгIа паччахьалкхенна баь пайда 43 эзар сом да. ДIабахача ялх бетта завода болхлоша кхоаьй 130 тонн бедал, 80 эзар киловатт-сахьат электроэнерги, 210 тонн условни доагор, кхыйола материалаш. Иштта къахьегаш йолча завода коллективо кхычунга ца кхоачийташ вIаштта цхьайтта кварталагIа лелаю СССР мехкдаьтта промышленноста министерстваи профсоюза ЦК-и карара кара тела ЦIе байракх.

Шоаш даьха къахьегама толамаш кхы тIа а тоадеш болх баьб завода болхлоша. Цудухьа ханал хьалха кхоачашъяьй цар продукци маьхала яккхара ворхI бетта план. ХIанзлехьа дикка тIехкхоачашъяьй завода коллективо химически реагенташ арахецара ворхI бетта задани а. Планал совгIа арахецаргъя уж массехк эзар тонн.

О. ЯРОСЛАВЦЕВА,
Карабулакски химически реагентий завода технико-экономически отдела инженер-экономист.

ШИН ШЕРА ЗАДАНИ — ЮБИЛЕЙ ТIАКХОАЧАШ

Сийлахь-боккхача Октябра сийна шоаш тIаийца декхараш толамца кхоачашдеш хьабоагIа укх шера Грозненски района «Юбилейный» совхоза шурийтоварни ферма болхлой. Шу дIадолалуш хIара доаркас тIаийцар ший группера доахангара шура яккхара ше лоархIаш дола декхар, вIаши шоайла яхь лаьцар цар. Республике цIи хезача, Октябрьски революцен Къахьегама ЦIеча Байраххен орденаш леласча доаркаца Хожбахмадова Закиятаца яхье яьлар цу ферме дикагIчарех йола доярка Магомадова Iабидат. Цу шинне къовсам лоаттабу шоашкарча доахах хIара IаттагIара 4000 килограмм шура яккхара тIехьа.

Мишта кхоачашду цар шоай дош? Царех цхьанне а цхьа бутт дIабахийтабац задании тIаийца декхари тIехкхоачаш ца деш. Масала, ах шера хIара IаттагIара лоархIаш 2576 килограмм шура яьккхар Хожбахмадовас. Укх бетта кхы а дукхагIа хул цо дийнахьеи буси йоаккха шура. Из гаргагIертай кхо эзар килограмм шура яккхара. ХIаьта шера IаттагIара 2500 килограмм шура яккха я цун план. Йоккха опыт йола доярка тийша я 7 ноябрь тIакхоачаш пятилетка хьалхарча шин шера задани ше чакхйоаккхаргхиларах, из совгIат иийца юбилейна ше накъагIоргхиларах.

Цул дукха тIехьаюсаш яц Магомадова а. Бакъда духхьал уж хинна Iац ферме иштта толамаш доаха доаркаш. Доккха хIама карагIдоалаш хьабоагIа доаркаш Калачева Просковья, Мутиева Рукъият, кхыбараш. Доаркашта юкъе эггара эIамагIа йолча Рукъията укх шера шийгарча хьалха даккаьча доахах хIара IаттагIара заданел шозза дукхагIа шура йоаккх. Дукхача хана денз доаркалла болх беш хьабоагIача боккхагIа болча кхалнаьха новкъосталца, цар хьехамца хьалхалатта доярка а хиина дIаэттай Рукъият.

Цу тайппара, цхьанне-шинне даьха а ца Iеш берригача доаркаша толамаш дахар бахьан долаш укх хьалхарча ах шера хIара кхоабача IаттагIара 1176 килограмм шура яккха план йолаш, ферме яьккхар 1652 килограмм я, ерригa лаьрхIача 2000 центнер шура яккха йоагIача, 3039 центнер яьккхар.

— Шин шера задани юбилей тIакхоачаш чакхъяккха лерхI оаха, — аьлар ферма бригадира комсомольца Джангиев Мухьдана.

Шоай декхараш дика кхоачашду Iаьсий кхедеча Денисултанова Букасеи Мухтарова Алатеи. Дийнахьеи буси 500 грамм дулх тIакхетийта доагIача, цар кхоабача Iаьсана тIакхет юкъера лаьрхIача 800 грамм дулх. Укх шера цхьаккха а Iаса дейнадац цар лелачарех.

Доаркашеи Iаьсий лелаерашеи доахача цу толамех кIезига дакъа лацац скотникаша Арсамиков Салаудеи Магомадов Султанеи. Дика хьож уж доаханга.

Ферма берригача болхлой кхы а чIоагIагIа къахьега дог ураоттадаьд кердача Конституце проектои КПСС ЦК майски (1977 ш.) Пленуме новкъоста Л. И. Брежнева яьча докладои.

Ю. ЮСУПОВ.

ПЛАНАЛ ТIЕХ 1200 ЭЗАР СОМА...

«ТIехьабусараш боацаш бе болх» яха ростовчаний инициатива чIоагIа къоабалъяь хьаллаьцай «ХIара балха денна — дикала Знак» яха дика гIулакх вай республике эггара хьалха дIадоладаьча СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода болхлоша. Ростовчаний инициативагIа къахьега болабеннача цар керда доккхий социалистически декхараш тIаийцад Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача денна сийленца накъабахара. Уж цар толамца кхоачаши тIехкхоачаши дергхилар хьахьокх доахача къахьегама толамаша. Хьалхарча ах шера даьхача толамий итогаш йича КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела ЦIе байракх а хьожаеш, республиканcки Сийлен улга тIа йихьар химзавода коллектив.

Ший къахьегама толамаш тIа-тIа тоадеш къахьийгар цо дIабахача июль бетта а. Цудухьа товарни продукци арахецара ворхI бетта план ханал кхо ди хьалха кхоачаш а еш, планагIа лаьрхIачул совгIа цо арахийцар цхьа миллиони 200 эзари сома маьха полиэтилен, фенол, спирт, кхыйола химически продукци.

Къаьстта дика къахьегарца белгалъяьнна я укхаза Кальной Виктор Григорьевич керте латтача спирт арахецача производства коллектив. Укх бетта чотах 500 тонн спирт ара а хецаш чакхбаьккхар цо дIабахха ворхI бутт. Иштта хьинаре къа а хьегаш социалистически яхье хадданза хьалхалатташ я Слипченко Алексей Андреевич керте латтача цхьоалагIча цеха коллективи Шагаев Вячеслав Петровича кулгалдеча ворхIлагIча цеха химикаши.

* * *

Пятилетка хьалхарча шин шера задани кхоачашъе социалистически декхараш тIаийцад Грозненски производственни швейни объединенена чуйоагIача Гудермесски районерча Новогрозненски хIамаш тегача цеха дуккхача болхлоша. Шерра яхь а йоаржаяь, шоай торонехи кхоачамехи бизза пайда ийбеча царех дукккхачар хIанзлехьа толамца кхоачашдаьд уж декхараш. Пятилетка хьалхарча шин шера задани кхоачашъярах рапорт деннад цехерча 45 хIамаш тегача мотористка. Царех ба хIамаш тега мотористкаш Баташова Кефира, Алексейчук Анна, Даудова Арва, Байхотова Айбула, Даудова Тамара, кхыбараш.

Б. КОСТОЕВ.

ЧУИЙЦАД КА БОЛА ЯЛАТ

Шалински района «Предгорный» совхозе укх шера чуда дезаш 400 гектара тIара ка бола ялат дар. Из хьувкъам чуэцаш болх беш хилар нийс комбайн. ХIара гектара тIара 32 — 33 центнер кIа даьннад.

—Паччахьалкхенга ялат дохкара план 600 тонн йолча, оаха лаьрхIад 800 тонн ялат дохка, — йоах совхоза керттерча агронома Шатаев Iарбс. — Уж толамаш даха тха аьттув хиннаб кхаш лeладераша шоай низи хьинари ца кходеш къахьегарах.

Ялат чуэцача къаьстта хьинаре къахьегаш хилар комбайнераш Исраилов Йоакъап, Рамазанов Салаудин, иштта кхыбараш. Царех хIаране ден норма 12 гектар йолча 14 — 16 гектар кIа хьоккхар. «ХIара кхайпа — дикала Знак» яхача девизагIа болх а беш, ялат чуийца мукъадаьнна лаьтташ оахаш, шоэлагIа юв хьажкIаш дIаера кийчдеш ба механизатораш.

Ш. ОСМАНОВ.

КОНСТИТУЦИОННИ КОМИССЕ

Конституционни комисси хьежай СССР Конституце проект дерригача халкъо ювцилга миншта лел.

Комиссе дега тоам а хулаш белгалдир СССР Керттерча Закона проект политически къахьегамеи уйла гIеттача хьале ювцаш хилар. Из белгалда советски гражданаша хьинаре дакъа лацарца, лакха гражданственности оалаш дар хьаькъал долаши хиларца, хIаьта иштта Даьхен низ дегIабоалабара, дунен арене цун сий айдара, Советски паччахьалкхе чIоагIъяран эргайоахаш тоаяран, социалистически демократи дIахо дегIайоалаяра, вай общество коммунизм хьалъяра наькъа тIа дIахо яхара гIо дергдола Керттера Закон тIаэцар бокъонца дег тIара шоашта ловш хилар цар хьагойтарца. Массанахьа а хьахьокх Конституце проект массане а къоабалъеши йизза хьаллоацаши хилар. Из ювцилга дIахьо болхлой, колхозхой, интеллигенце творчески низаш КПСС XXV съезда решенеш толаме кхоачашъяра, Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара даха ма-доаггIа накъадахара оарцагIдахара байракха кIал. Дукхача къахьегача коллективаша тIаийду 1977 шерара халкъбоахама план ханал хьалха кхоачашъяра дола социалистически декхараш.

Проектана пропаганда елга, из Iомаелгеи из корта болаш ювцилгеи партийни советски органий, профсоюзний комсомольски организацей теркама юкъмоттиге латт. Цу даькъе боккха болх бу массови информаце средстваша.

Конституце проект шерра ювцаш я къахьегача коллективашкеи нах бахача моттигашкеи. 20 июль тIакхоачаш чакхъяьккхай 57 миллион саго дакъа лаьца йола 650 эзарнел совгIа къахьегамхой собрани.

Республикашка, краяшка, областашка, городашка, юрташка хиннай 4,5 эзарнел совгIа партийни комитетий пленумаш, партийни актива собранеш. I млн. 925 эзари коммунисто къамаьлаш даь 287 эзарнел совгIа партийни собранеш. Чакхъяьккхай 50 эзарнел совгIа къахьегамхой депутатий моттигерча Советий сесси. хIаьта иштта союзнии автономнии республикай Лакхехьарча Советий сессеш. Цига къамаьл даьд 322 эзар депутато. Конституце проект йийцай профсоюзни, комсомольски, кхыча общественни организацей пленумашка, активашка, собранешка. СССР Герзаща кийчдаьча Низий личин состава собранешка.

Конституционни комиссе, цун Председатела нов. Л. И. Брежнева цIерагIа, моттигерча органашка, газетий редакцешка, радиои телевиденеи 67 эзарнел совгIа письмо денад Конституце проекта мах беш, цун текста хьакъехьа предложенеш телаш.

Конституце проектах шерра дувц дунен халкъашта юкъе, социализма моастагIий доацар дувцача кампанена доазол декхарча вай доттагIаша, прогрессивни дунен общественносто духьала оттаьй бакъйола, тешавеш йола проекта анализ. Цунца царна бIаргаду социалистически демократе теории практикен къаьгга чакхйоахилга.

Конституце проект дерригача халкъо ювцаро кхы цIаькхаэ а хьахьокх Советски Союза политически вахаре наха хьинаре дакъа лоацилга, шоашта хетар цар паргIата хьаоалилга. Къахьегамхоша чIоагIа къоабалъю КПСС ЦК майски (1977 ш.) Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева яьча доклада тIара положенеши выводаши, парте чурен арахьарен политика.

Дог гIоэлоалаши доккхал деши дувц советски гражданаша СССР кердача Конституце тIа дIачIоагIдеш дола социализмана карагIдаьнна сийлахь-доккхий хIамаш.

Конституце проект ювцаро тешал ду советски нах паччахьалкхени обществаи хьашташ шоай дулхах-цIех дараш санна лоархIаш хилара, мехка экономика дегIайоалаяра, коммунизма материально-технически база хьаяра, наьха хьал-торо дIахо айяра, советски халкъа юкъара паччахьалкхе чIоагIъяра чIоагIа йоакхо еш хилара, общественни вахара ерригa оагIош эргайоахаш тоаяра духьа, коммунизм хьалъяра декхараш толаме кхоачашдар духьа бизза пайда эца гIерт уж советски строя шоашта еннача бокъонехи паргIатонехи.

Къахьегамхоша къаьстта белгалду Конституце проекта юкъе советски общества вахарерча КПСС лоархIамах йола лаьрхIа статья, хIаьта иштта Советски Союза машар безача арахьарча ленински политика керттерча лостамехи принципехи, къабелча материальни Iалашбаь хилара бокъонах, чубаха цIеноши хилара бокъонах, кхыдарех йола главаш юкъеяхьар принципиальни лоархIам болаш долга. Письмош тIеи деча къамаьлашцеи хьахойт советски гражданина бокъонаши декхараши вIаши даргдоацаш дувзаденна хиларах йола Конституце проекта тIара положени йизза кхетаеши хьаллоацаши хилар, белгалду къахьегамеи паччахьалкхени дисциплина дIахо чIоагIъянза яргйоацилга, социалистически доалахье цун кхомбара а лораяра а гIулакх тесса леладелга, къаракъаш мелилга, обществана пайдане болча къахьегамах къехкилга, деррига а шийгахьа увзилга санна долчо обществана духьаларча хIамашца хьалда къовсам лоаттабанза баргбоацилга. Къахьегамхой дукха предложенеш хетаяь я хьалкхувш йоагIа тIехье дикагIа кхетаяра, тIемен къахьегамеи ветеранех йола йоакхо дикагIа яра долча дешашта.

Конституционни комиссе теркам тIабахийта къестаеш я проектагIа йола предложенеши замечанеши. Царна анализ яран вIашагIтохаран юкъеэзэб говза специалисташ, министерствай общественни организацей викалаш. ЛоархIам бола пхьаккха а уйла, корта болаш йола цхьаккха а предложени йов йиш яц — иштта оттаду дош Конституционни комиссе.

Гражданий письмош тIеи къамаьлашкеи йолаш я беча боахама балхах, бахача наха гIулакх делга тоаярах, паччахьалкхен аппарата болх эргабоахаш тоабарах долча дешай хьакъехьа йола предложенеши критически замечанеши. Уж хьагулъеш а я, царна гIулакх доагIача министерствашa, партийни, советски органаша, кхыча учрежденеша уж чакхъяхара де дезараш а ду.

Цунна цхьана Конституционни комиссе белгалду, Конституце проект дIайовзийтилгеи ювцилгеи производство дегIайоалаяра сагота латтача декхарашца ювзаш яц массанахьа а, из тIадерзалац кхоачамбоацараш дIадехара, тIадиллача гIулакх бола хIара болхлочун бехктокхам айбара. Газетий, радио, телевидене, цхьайолча редакцеша кIезига тел дувцаш дар вIаши тардеш йола обзорни материалаш, кIезига кепаетт проекта теоретически положенеш йовшхаш йолча, хIанз долаш дола законодательство довзийташ йолча статьяшта.

Конституционни комиссе гIулакх доагIача паччахьалкхени общественнии органаштеи организацештеи могадаьд белгалдаь кхоачамбоацараш дIадахара де дезар де а СССР Конституце проект дIахо а планови хьисапе ювцилга Iалашде а.

Конституционни комиссе хьакхайкаду СССР кердача Керттерча Законо чулаьца миллионаш болча наьха коллективни хьаькъали коллективни опыти коммунизм хьалъеча керда толамаш дахара низ бола хьаст а хинна дIаоттаргхиларах ше тешаш йолга.

СВЕКЛАЙ КХАШКА ДЕ ДЕЗАР

ИттлагIча пятилетка хьалхарча шера дика толамаш даьхар Нохч-ГIалгIайчен шекара свеклаш лелаераша. Кхы а бехктокхамегIа декхараш тIаийцар цар укх юбилейни шера. Шекар доаккхача заводе 192 эзар тонн мерза овлаш кхачийта — иштта да декхар.

Толамга бода никъ — культура дикагIа хьувкъийтар, агротехника бокъонаш нийса лелаяр, эггара дикагIа йола керда технологи балха юкъейоалаяр, цунах бизза пайда эцар.

Дукхача хана денз свеклаш хьалкхееш йолча республика механизированни звеноша Iоаяьча опыто тешал ду, уж лелаяра балхаш эффективнегIа хила торо йолга, кулг-кара ду балхаш дIа а доахаш, къахьегама овсарле лакх а еш, продукци яккхарга дIадодар геттара лохде могаш дола хьалаш долаш хилара.

Шекара свеклаш — лаьттанца тIунал эша культура. Цудухьа боккхача лоархIаме да бIаьстан юххье лаьттанца тIунал Iоаяь ца Iеш, хIанз а из докъа ца далийтара йоакхо яр, вешта аьлча цу гIулакха кхай тIа аргIаи балхаш деча хана юкъекхувла еза эггара пайданегIа йола система.

Свеклаш лелаеча районех дукхагIъяраш укх шера бIаьсти йокъал латташ яр. Из бахьан долаш цхьадолча боахамашка, масала, «Горец», «Гойтинский», «Джалка», «Самашкинский», «Лермонтовский» совхозашка дика тIадаланзар дIадийна фу. Из гучадаьлча шозлагIа фу дIаде дийзар цига. ХьатIадоагIача шера из гIулакх кхы керда ца далийтара хIанзале а, ялаташ чуэцаш латтача хана белгалдаккха деза свеклаш дIаювргйола лаьтта, хIаьта моттигерча хьалашка хьежжа хила деза из кийчделга.

Геттара боккхача лоархIаме да свеклаш дIаювргйолча лаьттанна аргIанара гIулакх ду ха хьадда нийса хилийтар. ХIанз укх сахьате де дезар да хьалха йоагIа культура чуийца йоаллашехь свеклаш дIаювргйола лаьтта цамцадаккхар, лакхе талаш хургйоацаш из кIаьддар. Цунца вIаштIехьдаргда лаьттанна дукхагIа тIунал хилийтеи оасар тIа ца далийтеи. Цул тIехьагIа 10—15 ди даьлча шозлагIа цу кхай тIара лаьтта цамцадаккха деза ЛД-10 яхача лущильникаца. Оахам кIоарга де деза предплужникаш йоахкача нохаращца. Оахам де доладалехьа хIара гектара тIа 15 центнер боарам болаш минеральни удобренеш тасса еза, уж лаьттана IокIала гIоргйолаш.

Лаьттанца тIунал соцаяран догIаш ахарца царна тIакхетаргйола тIоадал совъяккхаран агротехнически дикагIа йолча хана баккха беза макха. Кха цамцадаккхеи из шаьра хилийтеи кхай тIа яккха еза шлейфаши церташ йола макхаши тIехьатайса агрегат. Шлейфий а макхай а цергий листалнийлхал кхага хьежжа хила деза. Эггара тIехьагIа кхай тIа араяккха еза галаш йохаергйола а лаьтта кIеззига IотоIадергдола а хIама тIехьатесса агрегат.

ХIанзалца вай дийцар 1978 шера шекара свеклаш хьувкъийтара де дезараш.

ТIаккха малагIа балхаш ду, малагIаш де деза карарча хана укх шерара хьувкъам лакха хилийтара?

ЧIоагIа бехктокхаме ха я караръяр республика свеклаш кхеераштa — хIанз деш да свеклай кхаш тIара аргIаи балхаш. Уж дика хьувкъийтара деча балхий бIарчча комплекс я из: оасарах цIенъю, листа йолчара нийлхъю, мугIараштa юкъера лаьтта цамца доах, царна зене йолча хIамашта а хулача лазараштa а духьала къовсам лоаттабу, кхыдола балхаш ду.

Нохч-ГIалгIайчен дуккхача свеклаш лелаераша йоккха опыт Iоаяьй. Царех цхьаболчар гектара тIара чуэц 500 центнер мерза овлаш. Иштачарех ба «Терек» совхозера шекара свеклаш лелаерий звеношта керте латта Цацхаджиева Хьавани, Ядуева Кхокха, «Гойтинский» совхозера Айдамирова ЗалпаI, Хаджимурадова Докка, «Ермоловский» совхоза механизированни звено звеньевой Макалов Асамби, кхы дукххабараш.

МалагIа къайленаш я царга иштта толамаш доахийтараш?

Цхьаккхе къайле йолаш хIама дац из. Из да шоашта тIадилла гIулакх дикагIа кхоачашде уж гIертилга, ший ханханнахьа Iунал ду культурана. Цудухьа хIара шу массаза дала лакхлуш да хьокхамаш.

Дале а, республикерча дерригача боахамашка кхетадац из иштта, лоархIам бац цу гIулакха. Масала, «Самашкинский» совхоза 10 гектара тIара шекара свекла оасаро тоIаяь йоал, кхы а итт гектар я цу хьала тIа дIакхоачаш латташ. «Назрановский» совхоза 21 гектар свеклаш тIайола лаьтта саг къайлавоаккхаш оасар тIадаьнна улл. оасаро кIалйитай «Ермоловский» совхозера, Шалински района «Джалка» совхозера, цхьадолча кхыча боахамашкара свеклаш. Цу тайпарча боахамий кулгалхой, специалисташ оарцагIбовла декхарийла ба уж кIалхара яхара. Цунца дувзаденна хургда шекара свеклаш дукхагIа хилийтар, юбилейни шера заданеши декхараши кхоачашдар.

Х. ЯЛХАРОЕВ,
Нохч-ГIалгIай юрта боахама министерства керттера агроном.

Юцаш я СССР Конституце проект

ВАЙ ВАХАРА КЕРТТЕРА ЗАКОН

Медицински болхлоша къоабалъю

Дерригача советски халкъо санна, кердача Конституце проект къоабалъянь тIанийцай МагIалбика медицински болхлоша. Кердача Конституце проект — лоархIаме исторически документ а советски наьха вахара материальни культурни оагIув дикка дегIаяра цхьаькха цхьа тешал а да.

Коммунистически партни Советски пачхьалкхен хьакхеллача В. И. Ленина эггара хьалхарчарна юкъе кулг яздир наха мах боацаши массанеп медицински гIулакх дара йолча декрета. КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева КПСС XXV съезде яьча Отчетни доклада тIа эьннад социальни декхараштa юкъе сага унахцIено лораярал лоархIамегIа цхьаккха а дац, аьнна. Иштта из белгалдоаккх унахцIено лораяра долча законо кердача Конституце проекта 42 статьяси. Цу тIа йоах: «СССР гражданий шоай унахцIено лорае бокъо я. Из бокъо Iалашъю пачхьалкхен унахцIено лораеча учреждепеща мах боацаш квалифицированни гIо дарца...». «СССР гражданаш къабелча, цамогаш хилча, хIаьта иштта вIалла е цкъадолча даькъе мара къахьега йиш йоацаши кхаба да воацаши бисача материальни Iалашбара бокъо лу...» аьнна чIоагIду из доп проекта 43-ча статья тIа а.

60 шера советски мехка карагIаьннар — социализмо общества вахара еррига оагIонаш дегIаяра хьалаш вIаштIехьдахара дика тешал да, цу юкъе саг массайолча оагIорахьара дегIаахара, наьха хьал-торо, культура дегIайоалаяра, къахьегамеи бытеи хьалаш тоадара йоккхий социальни мероприятеш вахаре чаккхьяхар а долаш.

Революци хилалехьа Россе эзараш нах бовш хиннаб дIайхача лазарах, оспах, дифтерих, холерах. ХIаьта советски сага уж эпидемеш йовзац. Цунах доккхал де деза.

Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци хинначул тIехьагIа мара дIаболабанзар вай мехка берригача къахьегамхой унахцIено лораяра тIехьа бокъонца бола къовсам. УнахцIено лораяра гIулакхаш дегIадахкара дика масал да хьалха пачхьалкхен Россе тIехьайниса, цхьаккха тайпара медико-санитарни гIулакх вIаштIехьдак к х а н з а хинна вай республика. Советий Iаьдал эттачул тIехьагIа вай республика территоре тIа сихха хьалъе йолайир дарбан-профилактически учреждениш.

Духхьал тха цхьан районе я хIанз кхо больница, диспансер, 14 унахцIенон пункт, сихха медицински гIо дара йола станци, санитарно - эпидемиологически станци. Бахача наьха унахцIено лораеш ва 61 лор, бIаьш медицински болхлой. Кхоачам ба аьлча, Октябрьски революци хилалехьа еррига ГIалгIайчене цхьа фельдшери еррига Нохчийчене 2 лори мара ца хиннилга.

Шерра-шера дегIаух унахцIено лораяра хьашташ кхоачашдара пачхьалкхено дIадохийташ дола рузкъа. Вай республике яржаш латт курортно-унахцIенон сеть. Болх беш я 9 санатори, 19 салаIара базеи профилактории. Йоккха больничнй комплекс хьалъеш латт МагIалбике. ЧIоагIа сатувсаш да тхо из хьалъянь яккхарга. Больница хьалъяроп медицински болхлой баха моттигашца Iалашбара дош къоастадарон кхы а дикагIа вIаштIехьдоаккхаргда аьнна хет тха района къахьегамхой унахцIено лораяра гIулакхаш.

Къонача советски республике ше хьа ма-хиллинге а маIача наха нийсса бокъонаш елар кхалнаха. КПСС ЦК майски (1977 ш.) Пленуме Л. И. Брежнева аьлар: «Кердача Конституце лаьрххIача разделе дIакхайкаяьй советски гражданий цхьатарра бокъонаш хилара юкъара принцип. Цул совгIа кхалнаха маIача наха нийсса бокъонаш ялар, къами расеи ца къоастаеш гражданий цхьатарра бокъо хилар санна долча лоархIамеча доакъошка социализма карагIдаьннараш шеко йоацаш чIоагIлуш латт». ХIара республике кхалсаг лоалах мукъаяккхар ши-ший тайпара хиннад. ХIаьта Нохч-ГIалгIайчен кхалнах цхьаккха а бокъо йоацаш хиларца белгала хиннаб. Бакъда Октябро лотаьча сердалга болха лоаман кхалнах хIамо юхатоханзар. Деша, болх бе, маIача наха нийсса керда вахар Iодилла болабелар уж.

Бакъда, хIанз а вай республике, масала, тха районе, нийслу тIехьадиса, ийрча гIулакхаш. ХIанз а цIенденна дIадьннадац мехкарий раьза боацаш низагIа маьре ахийтар, урдув телар, кхыдараш. Вай вахарера овлангара деиз дIадаха деза гIулакхаш да уж.

Цудухьа СССР кердача Конституце проекта тIа дIаяхача заман тIехьадиса гIулакхаш дIадоахаш, уж хьаллоацараш бехктокхаме озаш пункт хилар ловра.

ХIаьта, оаха, дукхагIча даькъе кхалнах юкъе болча медицински болхлоша, советски наьха унахцIено лораяра парте хьалхадаькккхар кхоачашдара тхоай низ кхоачар дергда.

Л. ТИМУРЗИЕВА,
МагIалбика № 1 йолча центральни районни больница лор.

ХIАРАНЕГА ДIАКХОАЧАШ

Советски наха дег тIара къоабалъяь хьаллоац СССР кердача Конституце проект. Из дика хоалуш да тахан моллагIча къахьегама коллективе хьо нийсвелча.

№ 10 йолча гIишлонмонтажни управлене юкхьаяцарча партийни организаце, дукха ха йоацаш КПСС Октябрьски райкома бюро белгал маьлаккхара, ший ханнахьа дIа а болабь, корта болаш болх делабу къахьегамхошта Керттерча Закона проект йовзийтар, Iомайяйтар духьа.

Партийни организаце секретара нов. Бузуртанова М. Т., кхетама балха волча заместитела нов. Гудырина П. И. коллективе беш бола берриг а организаторски политически болх тIаберзабаьб пятилетка шоллагIча шера заданеш кхоачашъяра, Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара сийленца накъабахара. ХIаьта цу даькъе аьттув боалаш хьабоагIа уж укх шера. ШоллагIча квартале генподряда план 107,9 процента шоай низаца 106 процента кхоачашъяьй управлене.

ХIанз СМУ еррига участкашка СССР кердача Конституце проект шерра ювцийтар духьа тайп-тайпара мероприятеш чакхйоах, хIаьта уж ерригаш тIаерзаяь я социалистически демократе башхалонаш наха кIоаргагIа дIайовзийтара, плани социалистически декхараши кхоачашдара уж оарцагIбахара. Проект мишта ювц хьахьокх «ГIишлошъер» яхача пенгазета тIа, эргаяьккха тоаяьй гойтара агитаци.

Керттерча Закона проект Iомаяйтар духьа лаьрххIа группа вIашагIъеллай укхаза. Пропагандистий декхар тIадиллад кулгалдеча инженерно-технически состава, прорабашта, мастерашта. Цар хIара оршот дийнахьа чакхйоах шоай групашка занятеш. Чулоацам болаш хул ии. Соловьева М. Б. — планови отдела начальника, А. Д. Идигова — мастера, К. М. Эльмурзаева — керттерча инженера, кхычар ю занятеш.

Чунийна шоай болх беш ба коллективера политинформатораши агитаторашн. Цар а шоай лаьрхIача тематикагIа участкашка, бригадашка беседаш ю Конституце проектах лаьца.

Иштта, коллективе шерра массово-политически болх боаржабар бахьан долаш геттара лаьгIбеннаб производственни дисциплина телхаераш. Цу дерригне дикка айдаьд гIишлошъерий хьинар.

Л. ЕВЛОЕВА,
КПСС Октябрьски райкома инструктор.

«ТIа-тIа дукхагIа вахара леламо гаргаккхувл вай мехка дерригa къамаши народносташи. Хьахиннай наьха керда исторически общность — советски халкъ» (КПСС ЦК Генеральни секретара, Конституционни комиссе Председатела новкъоста Л. И. Брежнева 1977 шера 24 мае хиннача КПСС ЦК Пленуме яьча доклада тIара).

21 къаман викалаш бахаш з къахьегаш а ба Таджикистана Кумсангирски района Ленина цIерагIча колхозе. Цу дуккхача къамий наьха коллектива авангард я 135 коммунист шийна чувоагIа партийни организаци. Украинец Сысса Николай секретарь волча парткома чубоагIа; колхоза председатель Сафаров Ильхом — таджик, профсоюза моттигерча совета председатель Заузолков Евгений — эрсе, колхоза кхалнаьха совета председатель Соловьева Анна — болгарка, доярка Джонибекова Хусния — таджичка. Парткомо бокхе массово - политически болх бу колхозхоша къахьегама а общественни а вахаре дакъа лапара, юбилейни шера производственни заданеши социалистически декхараши кхоачашдара оарцагIбоахаш.

Ленина цIерагIа колхоз — боамби лелабеча республика лакха механизированни боахамех боккхагIчарех цаI. 1977 шера цо боаккхаргба маьхерча сортах бола 10000 тони боамби - бедал. Боамби лелабарца цхьана укхаза кхеду ялат, доакъара, баьцадаара - бахчеви культураш лелаю, дегIадеиад сомий бешамаш, комсаш лелаяр, хьайбай боахам ба. ДIадахача шера колхоза тIабена пайда 10 миллиони 400 эзари сом ба. Парткомои колхоза правленеи чIоагIа йоакхо ю кагирхой кхетамца хьалкхебара.

СУРТА ТIА: парткома хьалхленца тIемеи къахьегамеи Аллее вIашагIделла ветеранийи кагирхойи вIашагIкхетар. Кагирхошца къамаьл деш ба (аьрдехьара аьттехьа) Таджикски ССР заслуженни механизатор, колхоза ремонтни мастерской заведующи Иван Андреевич Судмал (латыш), къахьегама ветеран Ольга Тихоновна Ложкина (белорусска), сомий бешамаш лелаю Кием Нажмутдинов (таджик), коа тIарча оалхазарий ферма заведующи йола Елена Петровна Шиманович (украинка).

Л. ОКУНЕВЕИ, В. СТЕЧЕНЦЕВЕИ сурт.
ТАСС фотохроника.

БОЛХЛОИ ЛАКХЕРА ШКОЛЕИ

Деша бокъо хилар — Сийлахь-боккхача Октябра баькхача толамех цаI. Советски пачхьалкхено из бокъо дIакхайкаяь ца Iеш, иштта бокъонцахьа дола хьалаш кхеллар халкъо цунах бизза пайда эцаргболаш.

СССР кердача Конституце проекта тIа из дош кхы а шерагIа оттадаьд. Нагахьа санна хIанзарча Конституце тIа цунах тIагIолла мара дийца деце, хIанз белгалдоахаш да массане а юкъера дешар чакхдоаккхилга, профессионально-технически а лакхера а образовани дIахо дегIайоалаелга. Цу гIулакхашта юкъедоагIа дIахо заочни а сайрийнара а дешар дегIадар.

Уж дешара формаш вай мехка шерагIа дIаяржаш я. Алхха 1976—1977 дешара шера 859 лакхерча дешара заведенешка дешача пхи миллион студентех сайрийна дешаш вар 650 эзар саг, хIаьта заочно — 1589 эзар саг.

Из да вузашка дешача студентех ахаш гаргга бараш болх а беш дешаш хилар. Фудтеш шоай образовани лакхьяккхара царгара дIалехар? Керттерадар — профессиональни говзал, культура лакхъе гIертар, духовни дегIааха лар. Обществана хьалхашкара бехктокхам бовзар. Хьалха латта безам хилар. ДукхагIа йолча хана болхлочох хиина производства мастер, цеха начальник болхлоша дикагIа лоархIаш хул, дикагIа кулгалду коллективана, хIана аьлча цуна хов къахьегам тIа дикагIдола гIулакхаш дIахьокха.

Долаш да, лакхерча дешарах йола диплом хьанийна болхло инженерно-технически гIулакха тIа оттавара гIулакх. Дале а царех цхьа лакъа болх беш хул ший хьалхарча метте. Цудухьа хIанз цун говзала боарам кхыча тайпара хул, къахьегама овсарле дикка лакхлу, цо цахаддаш лех кердадараш, творчески уйла ю. Цул совгIа Iилма-технически революце вахара юкъейоалаяьй техника говзал ца тоъа, инженера говзал ца хилча цхьайола керда профессеш.

Социологически тохкамаша хьахьокх лакхара квалификаци йола профессиональни группашкара болхлой тIа-тIа дукхагIа хила безилга. Ди-дента мел доал кIезигагIа хулаш ба кулг-кара бу хала болх, цхьадолча доакъошка из беррига дIа а баьннаб. Укхаза шерра юкъедоаладаьд автоматизированни а комплексно-механизированни а линешка болх байтилга. Цо дIадех хиланза ца доалар — инженераш дукхагIа хилар. Цудухьа да болхлоша шоай квалификаци лакхъярен керда профессеш Iомаярен конституционни бокъонех пайда эцар.

Вай мехка я лаьрххIа йола 16 заочни институт. Цул совгIа 632 вузе я заочни отделенеш. Цу отделеней дешара планаш а программаш а шоай йоккхалга, чулоацамга, дисциплинашка диллача эргаш яц дийнахьарчарех. Цунна дийза дипломаш шоай маьхага а лоархIамга а диллача цхьатарра я. Цул совгIа, сайрийнара а заочни а дешара система ший совле йолаш я. Керттердар да укхаза дешараш шоай говзалца бувзам бола, къахьегама опыт йола, шоай вахара никъ хержа цах болга.

Со хилар Москверча цIи хезачарех цаI йолча Ерригсоюзни заочни политехнически институте. Цига дешаш ва 40 эзар студент, царех бархI эзар — сайрийнарча отделене. Кийчбеш ба 60 специальностах инженераш. Институт дIахо дегIаяра торонех дувц цун ректора, профессора Кантеник Станислава:

— Тха доалахьа я эггара кердагIча оборудованеца Iалашъяь лабораторeш, предметни кабинеташ йола Iалальмате йоккхача здане комплекс. Институте болх беш ва 800 совгIа хьехархо, царна юкъе ва 60 Iилмай доктор, 500 кандидат, доцент. ДIадахача дешара шера оаха дIаелар 50 эзарлагIа йола инженера диплом. Оаха эрахийцарех ба Пачхьалкхен премей лауреаташ, производства цIи хеза новатораш, Iилмахой. Царех цаI — космически кема борт-инженер, СССР летчик-космонавт Аксенов Владимир.

Опыто хьахьекхад заочни а сайрийнара а дешар лаккхера образовани эцара эггара демократичнегIа йола форма йолга. Бакъдар аьлча, атта дац болх а беш деша. Предприятей кулгалхошца цхьана оаха наькъаш лех из наха езаш йола дешара система цхьан лостам тIа яккхара. СССР кердача Конституце проекта тIа дIакхайкадеш ма-хиллара, из дIахо а дегIадоагIаргда.

Перспективах уйла еш, — аьлар ший къамаьл чакхдоаллаш Кантеник Станислава, — оаха лерхI дешара проблемни программа юкъейоалае. Iилма-технически революце дIадехарна, халкъа боахама хьашташ кхоачашдара институто хьалхе а кийчбергба 10—15 шу даьлча эшаргйолча специальностех бола инженераш. Цу тайпара эксперимент хIинале а яьй. ЦIи хезача Курски магнитни аномале (КМА) хIанз хьалъеш я Iалальмате йоккха комплекс. Дукха а болхлой — гIишлошъераш заочно дешаш ба металлургически специальностах Iомаеш. ГIишло хьалъяь яргья — предприяти Iалашъяь хургъя кердача инженерий кадрашца.

Алексей ГРЯЗНОВ,
АПН корреспондент.

ВЕНГЕРСКИ ВЕЖАРИЙ БОЛЧА

ЖУРНАЛИСТА БЛОКНОТА ТIАРА

Венгре даха тхо арадовлале хьалххагIа комсомола Нохч-ГIалгIай обкоме гулъелар тха делегаци — ткъаь вийтта саг — комсомольски болхлой, производстве хьалхалаттараш, е мугIараш яздеш вар, Сийлахь-боккха Дай-мехка тIом болча хагIараш яздеш вар. Новна Комаромски область мукъайоаккхача дакъа лаьцар. Новкъосташа къайлахьацар шоаш тхоах бокъонца хьагилга: такмаш яц, вай вежарашца-комаромцашца вIашагIкхета ма-долхарий тхо.

Тха группаца — Хукушев Лом-Iаьла — Самашкински консервни завода стерилизатор, коммунистически къахьегама ударник; Батаев Рамзан — комсомола Советски райкома отдела заведующи; Исаева Яха — ВЛКСМ обкома инструктор; Бештоев Махьмад—инженер, Карабулакски УБР мастер, комсорг; Оздоев Ислам—№ 14 йолча Назрановски профтехучилища комсомола комитета секретарь; Джангиров Мовлид — «Новосельский» совхоза баьцадаараш леладер, ВЛКСМ комитета секретарь; Радван Валерий —сигнализацеи бувзамеи дистанце монтер; Бештоева Дувша — 9-ча горбольница лор-терапевт; Мураев Анатолий — Гудермесски депо бригадир. Группана керте вар комсомола обкома отдела заведующи Махтамерзоев Лом-Iаьла.

Тхо накъадаха баьхкар новкъостий а гаргара нах а. Цар дехар дора тхога Комаромски областерча къахьегамхошкеи кагирхошкеи вежарашкара салам а хIаьта иштта укх ялх шера шоаш вошал леладеча дуккхача доттагIашка — вежарашка моаршал а дIалелаш яхаш.

МОАРШАЛ ХИЛДА ХЬОНА, ВЕЖАРАШХА ЙОЛА ВЕНГРИ!

Доазонна йистера Чоп яха станци... Мел дукха уйлаши хIамаши дагадохийт «доазув» яхача дешо: гобаькха кIарихал дола аьнкасаьрг теха бIоагIий, керда аьха лаьттан оаса, бIарг локкха вышкаш... ЧIега теха да доазув — иштта хила а деза. Вешта социалистически мехкащара вай доазув — из доттагIала доазува да. Иштта уйла дег чу йолаш дар тхо дерригаш а «Икарус» яхача комфортабельни автобусаца доазол дехьа а даьнна, хьаша-да везаш тIаэцача венгерски лаьттан тIа тхо даьннача хана.

Асфальт йиллача дикача автомобильни наькъа шийна а оагIорахьа тхона бIаргагора, лаьтта дукха дезаш кийчдаь пачхьалкхени кооперативни боахамий кхаш, «Джанатан» яха гIоръянна венгерски Iажий бешамаш, комсий бешамаш. Венгерски городе Дебреценe, тхона ма-харра, 1944 шера 22 декабре Венгре хиина коалиционни правительство — кулгалдара дакъа болхлой классагa а долаш халкъа демократе правительство — вIашагIъелла хиинача городе гIолла тIехдаьлар тхо.

Будапешта бодача наькъагIа тхо чакхдувлар керда, хоза архитектурни куц а долаш хьалдаь цIенош дагIача городий хьисаперча, культурни вахара хьисапо ма-яккхара йолча нах бахача пункташта юкъе гIолла. ТIаккха венгрий кердача цIеношка чудахачул тIехьагIа тхоай дог тийшар тха, городан юртан юкъе геттара кIезига башхало хиларах. Бокъонца иштта да а дар из, хIана аьлча а городашкара дараш моргаш дар юрташка деш дола коммунальни гIулакхаш: газ, хий, электричество, теплофикаци.

Юххера а, ялх сахьата никъ баьчул тIехьагIа, тхона хьалхашка хьаделладелар сайрийнарча Будапешта башха-хоза сурт.

ВЕНГРЕ СТОЛИЦА

Будапешт — 2 миллиона совгIа саг ваха ВНР столица. Мехка юккъе уллаш хиларах цигара дIаболалу керттера 7 автоникъи 11 машинникъи. Дукха тIех ца доаккхаш ала йиш йолаш да, беррига мохк — из столица гонахье я, хIана аьлча цхьан дийнахь а машинаца дIакхоачалургва эггара гаьнагIа уллача юрта.

Города белгалагIа йолча моттигашка хьажа арадоал тхо. Цхьаккха саг тIехвоалалургвац аьнна хеталу Будапеште бахача нахаи туристаштеи эггара дукхагIа езаеннача моттигага — 29 метр лакха памятник — пальмови га — Венгре паргIатон символ бе а йоаллаш кхалсаг латтача, цунна лалла сатем лорабеча советски салтечоп дегIа памятник лагIача Гелерт яхача гувнага ца хьожаш. Циггара, цу гув тIара дIахьежача шаьра бIаргагу еррига городи цун гонахьен, хIаьта из сурт бIаргадайнар дог гIоз ца доалаш Iелургвац. БIаьстан юхье къаьстта хоза хул Будапешт. Башха-хоза сурт хьалхашка оттаду венгерски столица къилбаседерча оагIорахьа хоза куц долча цIеноштеи особнякаштеи юккъе гIолла хьарсам дизза тайжжа додача Дуная. Ха тIа латта салтий санна моттахьа ца хьовш цун бердашта йистте гIолла хьаллатт пирамидальни михаш. Аьттехьа, гаьнна — сийна-баьццара бос бола лоамаш, хьалхашкахьа Дунайл дехьа — Венгерски индустре флагмана — Чепела корпусаш. Цига къахьегаш я мехка эггара хьалхалатта 35 эзар болхло юкъе вола болхлой класса отряд. Тхона ховра, башха-дика интернационалистски почин — Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара кердача производственни толамашца накъагIолга — укхаза, «ЦIеча Чепеле», хьахинна хилар. Еррига Венгре а цун доазонел гаьнна арахьа а хьаллаьца йола из инициатива низ бола стимул а хинна дIаэттар Венгре социалистически болхлой Парте XI съезда решенеш чаккхьяхар, халкъ боахама план кхоачашъяр духьа лоаттабеча къовсаме. Аьрдехьа — бIарг ма-кхоачча — шаьра аре. Шийна а оагIорахьа лийсача мугIарчегIа хьалаттача сомий бешамашта юкъе хьулаенна йоахкача дачилгашта юххе гIолла тIех а даьле, гурмат а хинна цегаденна латташ е доладенна да аьнна хеталуш кемаш латтача верфешта тIадода низ бола хий.

Дунайл совгIа венгерски столица хозйолийт цунна гонахьарча Iаламо, хоза цхьана товш долча лоамашеи шаьрача аренашеи.

Столичнн зоопарке тхона бIаргадайра дунеи массе континентера хьаьбаш. Тхо хилар сага кулгаша хьаьча, тамашийна сакъердамеча беша а. Белгтала, Iалальмате сакъердаме я укхаза массанена а бераша а боккхачарна а.

ЦIаккха а йицлургйоацаш хоза уйла дег чу йоссийр массанена а венгерски парламента здане чу дахарои хьажарон. Дунеи тIа эггара хозагIа йола здани я оал цунах. ДIатIаьхьежача башха йоккха а хетац из здани, хIаьта а парламенти цун еррига министерстваши чуйолаш 690 помещени я цун. Оаха дег тIара баркал аьлар тхона шоай башха-дика столица — Будапешт бIаргаяйтача берригача венгерски новкъосташта.

ВЕЖАРИЙ

Венгерски столице — Будапеште дийъ ди даьккхачул тIехьагIа Комаромски областе, Нохч-ГIалгIайчен вежарий болча дахар тхо. Газет дешачоа Венгре из область йовзийта я цун гIулакхашта из кIезиг-дукха духтIавакха а безам ба са укхаза.

Комаромски область — мехка 19 областах цаI. Территори 315 эзар саг а вахаш 2250 квадратни километр я. Территорега диллача йоккха йоацача областе пхи город я — Татабанья (областной центр), Комаром, Эстергом, Вишеград, Тата, юрташкахьара ши район кхы а я. ДукхагIа бола нах — 60 процент — городашка бах. ЧIоагIа дегIаенай химически кIореи промышленность. Областа юрта боахам промышленни хьисапе ба — керттерча даькъе дулхи фуаци телаш. Массе метте шерра дешара заведеней, медицински учреждеией сеть, дуккха клубаши бахача наха бытовой гIулакхаш ду объекташи я. Баха нах, керттерча даькъе, венграш е цар шоаех ма-аллара, мадьяраш ба. Кагийча этнически группагIа немцийи чехаши бах.

Цу тайппара, Комаромски областе нийсделар тхо. Тхо чуэтта эггара хьалхара город — из Тата яр. КIиранди дар из, догIа делхар. Городе дIачуводдача тхога хьежаш дуккха кагирхой латтар. Тхона духьала а вена, дег тIара моаршал хетташ вар комсомола обкома секретарь Ференц Вагнер, гор. Тата комсомола горкома секретарь Петер Мандель, «Экспресс» яхача областной бюро заведующи Шандор Намет, кхыбараш. Тхо юкъедерзадаьдар кагирхоша, маркIа дехкар, шоай IаьдалагIа массанена а барташ доахар. Цар гIад а баха дIанийдора тхогара вай Даьхеи сурташ тIадола открыткаш, значокаш. Шоай значокаш тхона а телар совгIата. Тха делегацена мел эшар чу а долаш эггара дикагIа йола гостиница къоастайир. Тхо дIакхаьчача хьалхарча минуташке а деиз вежараша тхона хьахайтар, тха сакхийтар советски нах, вай мохк венгерски къахьегамхошта дукха безаш, чIоагIа хьашт долаш хилар. Тхоах кьа мел кхийтта саг сенагIчунца даь а тхона тоамбар де гIерташ, шоай башха-хоза городаши исторически моттигаши бIаргайойта гIерташ вар.

Тхоай доттагIашца — комаромцашца цхьана Дунайна йистте уллача Вишеграде — Европе эггара хозагIа йолча моттиге хилар тхо. Юкъерча бIаьшерений замалахьа королевски резиденции хиннай цига. Тхона хайра доржоний городах («Шаламонбаштья» яхача крепостах). Вархедь яхача 328 метр лакхача лоам тIа ягIача «Фелегвар» яхача ехача гIалех дола исторически хIамаш. XIV—XV бIаьшеренашкарча архитектуран декоративни искусствои башха-дика образец я оахкамаш а даь укхаза хьагучаяьккха Анжан Матьяш Корвинеи династех болча пачхьалкхий дворец яьгIа моттиг. Башха-хоза сурт хьаделлача цитадела тIабода геттара дика автоникъ. Лоама юххье тIа хьалъяьй терраса а йолаш хIанзарчар тайпара гостиница. Укхазара дIадигар тхо город Эстергоме — ширача замалахьара Венгре пачхьалкхий резиденци. Дуная малхбоалехьарча оагIорахьа улла город еррига а гаьнашеи сомий бешамашеи хьулаяь я. КIайча кхерех детта сийрдеи доккхийн цIенош цIаккха а дом бIаргабовнаа да аьния хеталора. Эзар шера истори долаш я город Эстергом. Крепостной Лоама (Вархедь) ДунайгахьарчaгIа городе дагIийсад юкъерча бIаьшеренашкарча крепоста пенаши башнеши. XIX бIаьшерене классицизма хьисапе хьалъяьча кафедральни соборе я ренессенса замалахьара Бакоца каш тIара капелла. Циггача Сокровищнице яда шоай тайпарча ювелирни хIамайи текстилени — епископий дувхара коллекцеш. Тхо чудахача христиански музей чу я керттерча даькъе юкъерча бIаьшеренешкарча венгерски живописа произведенеш.

ЦIаккха а йицлургйоаца уйла дег чу йоссайир тхона городаш Вишеградн Эстергоми йовзаро — башха-хозача Венгрена тхоаш эзараш шераш лакхера ЮтIахьежаш санна хеталора тхона.

БАБОЛЬНЕРА ЮРТБОАХАМА КОМБИНАТ

Йиккха яр Iуйре. Лаьтта доагаде санна бIайха хьеж малх. ХIаьта дега хоза хет: Комаромски района Бабольнерча комбината болхлоща вIашагIкхета дезаш да тхо. Тхона хьалхабаьнна боагIа комсомола райкома хьалхара секретарь Имре Тоти комбината комсомола секретарь Ласло Луковичи. Безаме дар вIашагIкхетар. Зизаш тел тхона, доттагIаша санна кулгаш лувц болхлоша. Юххьанца тхона бIаргадайнар — кхозза вIаштIардаь цIенош а дагIаш, гобаьккха бешамашеи зизашеи хьулаяь йоаллача тоаеннача зIамигача городе нийсделар тхо. Комбината дирекце викалд инженера Золтан Панде мадарра дийцар тхона шоай боахамах лаьца. Укх тайпара дар тхона хайнар: Бабольнера юртбоахама комбинат 1789 шера йиллай. хIаьта ше хьахиннача хьалхарча дийнахье а деиз пачхьалкхен предприяти йолаш хьа а йоагIа. Цу тайпара комбинаташ хIанз Венгре йиъ я.

Бабольнера юртбоахама комбинат бройлерни кIоригаш йоахача индустриальни юрта боахаме хьалхалаттарех цаI я. Комбинато доахкар-эцар деш торгови бувзамаш лоаттаду дунеи тIарча дуккхача фирмашца. Комбината, директора юртбоахама Iилмай кандидата, Венгерски социалистически болхлой Парте ЦК члена Роберт Бургерта Пачхьалкхен премеи еннай котама дулхи фуаши доахача промышленни методаш шерра юкъекхахьарах. ХIара яхкача котамо 52 кIиранна 275 фуъ ду, хIаьта цу тайпара котамаш боахаме I миллиони 900 эзари я. ХIара шера 400 миллион котам кхею укхаза, 400 миллион фуъ гулду, хIаьта уж дукхагIа дараш СЭВ-а мехкашкеи Iарбий мехкашкеи дохка кхухьийт.

Котамаш кхеелга вIаштIехьдаьккхачул тIехьагIа хьакхий дулхи устагIан дулхи дахарах дола дош оттадаьд комбинате. ХIанз боахаме 26 эзар хьакхен 60 эзар устагIеи ба. Советски Союзо доккха новкъостал даьд царна, кердача — кавказски, ставропольски, грозненски, асканийски — фух дола жа а денна. Цул совгIа, цIенача английски Iарбийи фух йола говраш а кхею комбинато, хIаьта хIара шера уж йохкаш 30 миллион форинт хьатIадоагIа цунна.

Комбината доккхий хIамаш карагIдувл лаьттанцара йоала хIамаш кхеяра гIулакхя а. 13 эзар гектар оаха лаьтташ долаш йолча комбинато юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 40 центнер кIан 70 центнер хьажкIаши йоах.

Боахаме эггара езагIа йола капитал — уж нах, болхлой ба. Массаза а болх беш 4400 болхло ва цига, царех 772 саг лакхерен юкъерен образовани йолаш ва. Дукхача специалисташа Советски Союзе яьккхай образовани.

Дукха хIамаш бIаргагo кхийра тха комбинате, хIаьта из бахьан долаш оаха цун кулгалхошта баркал а аьлар, кхы а доккхагIа производственни толамаш дахар лови ловца баьккхар къахьегача коллективана.

ОБЛАСТА КАГИРХОЙ ШТАБЕ

Безаме дар областной города Татабанья кагирхошца тха хиина вIашагIкхетар. Комсомола обкоме дийцар тхона экономикеи культуреи дегIаккхувлача Комаромски областо доахача толамех. Оаха тхоай вежарашта а дийцар Советски Iаьдал латтача шерашка Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоцта карагIдийннарех, республика промышленность, юрта боахам, культура дегIаахара перспективех. Цул тIехьагIа оаха венокаш яхкар В. И. Ленинан г. Татабанья мукъайоаккхаш баьча тIем тIа боабаьча советски тIемахоштен дегIача памятникашта хьалхашка.

Города юххе багIача Калвария яхача лакхача гув тIара Iочухьийжар тхо Татабанья, Венгре шахтерски центра, нийсача улицашка. Цига болх беча 35 эзар шахтераца цхьана къахьегаш ба советски специалисташ, шахташка тохкамаш даран эксплуатаци яран венгерски шахтерашта новкъостал а деш. Къаьнарча Татабанье шахтерски районашта вIалла тара а яц хIанзарча архитектурагIа хьалдаь хоза цIенош дагIа цун Керда город. Хоза скверaш, универмагаш, бахача наха гIулакхаш ду тайп-тайпара учреждениш — городе бахача наха йоккха паргIато.

Кагирхоша занятеш еш башха-дика спортивни гIирсаш, 15 эзар саг чуводаш йоккха стадион я городе.

Iимерза дар тха вIашагIкхетар. геттара бийса яххалца вежараша санна хоза сакъийрдар оаха. ВIашагIа къаста лацар, цIенга сатесса тхо дале а.

ЦIадахка тхо арадоалача хана комсомола обкома секретара Ласло Партиша аьлар:

«Комаромски областа кагирхошеи берригача къахьегамхошеи доккхал ду Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхошцарча чIоагIача вежарашха долча доттагIалах. Тхоай дерригача гIулакхашца оаха лерхIар — тха кагийча нахеи мехкарашеи вай халкъашта юкъера вежарашха йола юкъмоттиг еза лелаергйола, из лораяри чIоагIъяри цар шоай декхар лоархIаргдола гIулакх дар.

Шуца цхьана Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизар дезде кийчлуш ба венгерски кагирхой. ДIахалаш доттагIийи Ленина Даьхенцара доттагIашчIоагIдара оаха дерригa тховш низаш дIателга. Хьаша-да везаш тIаэцаш долча шун Нохч-ГIалгIайчен лаьттан тIа кастта вIашагIкхетаргдолаш къасташ хилда вай».

Иштта чаккхдаьлар вежарий болча оаха даьха. тха группа членашта цIаккха а дицлургдоацаш дег чу дийша денош.

Иса ШАИПОВ,
журналист.

БУДАПЕШТ. Венгре хьаньй радиаце боарам буста зIамига аппарат. Керда прибор пайда эца йиш йолаш я гонахье бIех ца яйтара деча тохкамашта.

СУРТА ТIА: прибора болх тохкаш ба.

МТИ-ТАСС сурт.

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизарга

Молдави: СССР-а цхьан дезале

ОКТЯБРО СИЙРДАЯЬККХА

С. К. ГРОССУ.
Молдавски ССР Министрий Совета председатель,

Географически карта тIа Молдавски республика сурто цхьабараштa дагадохийт комсий гайдолг, вокхарна — беркате муIа. Уж шаккхе а нийса доагIаш да. Советски Iаьдал долаш пхьатарра бокъо йолчен шоай лоIамагIа йолчен кхыча республикашца хежарий цхьоагIа а йолаш Молдавех хиннай бIарг ма-кхоачча ядача бешамийн комсийн край, цул лаьтта дIаьхийн беркатен хинная.

Укх деношка СССР Конституце проекта — дегIаенача социалистически общества цу сийлахь-йоккхача харте статьяш цIаьккхаз а цIаьккхаз а ешаш Молдаве городийн юртийн къахьегамхошта кхы а чIоагIагIа ховлу Октябра карагIдаьккхарий Iалaьмате боккха лоархIам, цар хьамсарча Коммунистически партена дег тIахра баркал оал, цо хьаькъалца кулгал а деш сийлахьдоккхача де лерхIачунга — коммунизм хьалъярга кхачар духьа баха а къахьега а шоай ираз хиларах.

ПаргIатои ший лоIамагIа хилар, даха ма-доаттIар даха бокъо яккхара тIехьа молдавски халкъо бIаьшерашка лоаттабаь къовсам халеи тIагIерта лелабеши бар. ХIаьта из къовсам лоаттабеш из массаза а хьаллувцар сийлахь-доккхача эрсий халкъо, вай дуккхача къамий Даьхен кхыча халкъаша. Молдавски ССР-и Молдаве компартии хьаяь 50 шу дизара хетаяьча Кишиневе 1974 шера октябре хиинача торжественни засецане КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Л. И. Брежнева аьлар: Шун республике социализм хьалъяра бокъонца аьлча историе ткъаь пхиъ шарал кIезига дуккхагIа ха мара еннаяц. Бакъда, из ишттa доллаше а, Молдавена мегар кхыча советски республикашта тIехьакхе, царца цхьан мугIаре дIаэттар. ДуккхагIча даькъе из де карагIдаьлар вай мехка дерригача вежарашха долча халкъаша кьаллацарах, СССР хьаьрча промышленни Iилма-технически потенциалах Молдавски халкъа ког гIортолта хиннадаь...»

Вежарашха дола халкъаш экономически, социальни а культурни а дегIадахкара иикъ коммунистически парте лерагIа дIахьош хиларо вай тIадигал, кхыча республикаша санна, Молдаве а хIанз къахьегам союзо юкъ бекъача, вай социалистически Даьхен низ чIоаIIбеча лоархIаме моттиг дIалоацаш хиларга.

Советски Iаьдал далалехьа Молдаве промышленносте массехк аккустарии предприяти, хьайра, даьтта доаха моттиг мара яцар, хIаьта экономике кхоъ процент мара а яцар. ХIанз республика совокупни общественни продуктен къаман доходен 60 процентал совгIа я.

Республика доккхагIдолча даькъ тIа юрта боахам социалистически наькъ тIа баьинабац 30-гIа шераш долалуш мара. Новкъост Л. И. Брежнев республикански партийни организацена керте лаьттача шерашка еллар Молдавски ССР ерригa экономикеи культуреи санна из отрасль дIахо сихха дегIаяра лард. Тахан цун юртбоахама производство белгала я парте хIанзара аграрни политика вахаре хьинаре чакхъяхарца. Боахамий юкъарча кооперацеи агро-промышленни интеграцеи ларда тIа юрта боахама концентрации специализаци яро, из индустриальни ларда тIа баккхаро торо елар къахьегама овсарле айе, болхлой классеи колхозни ахархойн союз кхы а чIоагIъе. Юрта боахамера прогресс гойташ дола цхьа цасал мара доаладергдац аз: тIехьарча ткъаь пхиъ шера хьалха хиннача кхашкара 3,6-зза дуккхагIа продукци йоах оаха.

Нана-Даьхенша хьатехача 1940 шера дешар-йоазув ца ховщи болхлойи ахархойи къе бахаши хинна край хIанз де бокъо а йолаш доаккхал деш я Iилмен культурен шийна карагIдаьннaчох. Укхаза беркате болх беш 300 эзар гаргга халкъа боахама специалист, ворхI эзарнел совгIа Iилман болхло ва, болх беш я Iилмай Академи, итташ Iилман-тохкамеи проектни учреждениеш, творчески союзаш, бархI вуз, ворхI театр, ший цIи хеза коллективаш а тIехь филармони, эзараш школаш, библиотекаш я.

ХIанз республика къахьегамхой ерригa сийлаш тIаерзаяь я Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара даха ма-доаттIара накъадахара. Промышленни продукци арахецара шера план 28 декабре кхоачашъе а соахкарча шера боарамал 9,2 процент из дуккхагIа яккха а лаьрхIад. Юртарча къахьегамхоша лаьттанцареи хьайбашкареи шера йоаккха продукци 17 процента дуккхагIа яккха, пачхаьлкхенга ялат, шекара свекла, баьцадаараш, комсаш, дулх шура планал дуккха дуккхагIа йоxка оттадаьд.

Творчески, дегаш айдеина дIахьу юбилейни вахта Молдаве къахьегамхоша, КПСС ЦК майски (1977 ш.) Пленума, новкъоста Л. И. Брежнева доклада тIара положенешеи выводашеи, шийн хIара мугI советски сага ираза, ерригa союзни республикаш дIахо дегIаяккхара йоаххонца хьалбиза йолча кердача Конституце проекто дегаш ураоттадаь уж чIоагIа лоIам болаш ба КПСС XXV съезда исторически решенеш вахаре кхоачашъе.

Са республика

«Аврора» Октябре кхессача йоккхийча топаша хоам бир са мохк къонбаь бIаьсти яларах. «Дерригача хатарашка бодача наькъ, тIара мохк» оалар хьалха Молдавех. Бераш доврам йоазув-дешар ца харан хьалха Европе хьалхара моттиг дIалоацаш хиина тха халкъ моцали, лазараши, къели Iувшаш дар. Советски Даьхен халкъий Сийлахь-доккхача вошало, цар цIенча дег тIара даьча новкъостало хаьдда хийцар Молдаве кхел. Шийчен чу кхессача фуина гIаддахача къаьнача лаьтто беркате хьийкъача ялаташцеи дог хьесташ лепача комсий гайдолашцеи жоп делар, Iаьдал шийбе делла халкъ дика да санна доладелар керда вахар хьалде.

ХIанз республике бахача наьха кхоалагIа дакъа дешаш да. Массанахьа а сегай хьаькъалеи дешареи лампаш — «Луминицы» яха юрташкара книжкай тикаш. Кердача сийрдача оагIоша лепаю халкъа талантaш. Цар говзала хIанз тIоараш детт дерригача дунено. Мала ва тахан СССР халкъа артистка Биешу Мария, «Жок» яха башха-дика халхара ансамбль, «Флуераш» яха халкъа ашарий оркестр ца йовзаш.

Бакъда са республикана карагIдаьнна керттердар — нах. Цар ираз долча кхеле кизга чу санна хьагу Октябра сийлахь-боккхача хIама эргадаьха хувцаш болча низо даь беркате хувцамаш. Советски сага шийн празах бола тешам хьахул кхоанарча денах, шийн кхела да ше хиларах тешам бенна, шийн мехках бола бехктокхам кхетабеш из воландаь. Цо чIоагIале лувц Советий Мехка Керттерча Закона кердача проекто гаранти луча бокъонех. Цудухьа рaьза да вай Конституцена, хIаьта вай ях, шийн гражданашта бокъонца йола демократи луча мехка вахар — сийлахьдоккхеи цхьаккха а хIаманца нийсде йиш йоацеи ираз.

П. БОЦУ,
Молдавски ССР яздархой Союза правлене хьалхара секретарь.

Молдавски ССР.
Сурта тIа: республике цIи хеза механизатор, СССР Лакхехьарча Совета депутат, Социалистически Къахьегама Турпал, коммунист С. М. Пармакли. Из керте латт Чадыр-Лунгски районa колхозий совета «Зернопром» объединене Валя-Пержски предприяте механизировани отряда.

Б. КАПКИНСКИ К. ТАРУСОВЕИ сурт.

ТАСС фотохроника.

МОЛДАВСКИ ССР. Боамбех кIадаш ду Тираспольски комбинат — цу отрасла йоккхагIа йолча предприятеех цаI. Къахьегама дикагIа йолча методехи эггара кердача технологехи пайда а эцаш, социалистически яхье лаккхара хьокхамаш доах текстильщицаша.

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизарга планал совгIа 250 эзар метр кIадаш арахеца дош деннад предприяте къахьегамхоша.

СУРТА ТIА: комбинате толашагIа йолчарех цаI йола прядильни цех.

К. ТАРУСОВЕИ
А. СИМАНОВСКЕИ сурт.
ТАСС фотохроника.

ЦИФРАШИ ФАКТАШИ

*** ХIанз Молдаве болх беш я пхи бIаь совгIа йоккха промышленни предприяти.**

*** Тахан республика колхозашкеи совхозашкеи я 46 эзарнел совгIа трактор, 13 эзар комбайн, 25 эзар гаргга грузовой автомобиль.**

*** ХIанз Молдаве хиш дехкаш да 170 эзар гектар оаха лаьтта, бешамаш, огородаш. Цар лу лаьттанцара йоаккхача продукце пхелагIа дакъа гаргга.**

*** 1950 шера Кишиневски пачхаьалкхен университете эггара хьалхара студенташ дийша баьлар: из чакхъяькхар 87 саго. Тахан университете дешаш ва 8 эзарнел совгIа студент. Молдаве лакхерча дешара заведенеша хIара шера арахец халкъа боахама тайп-тайпарча доакъашта лаьрхIа 40 эзарнел совгIа специалист.**

МОЛДАВСКИ ССР. Юбилейни шера республика комсаш лелаераша шоашта хьалхашка лакхара декхараш оттадаьд 1800 эзар тонн из маьхала культура чуэца, аьнна.

Лаьттанца балхаш дерий теркам тIаберзабаь ба плантацешка де белгалдаьха агрогIулакхаш лакхара дикал йолаши дикагIча ханеи чакхдахара. Цу гIулакха колхозашкеи совхоза - заводашкеи вIашагIъехкай вай ханарча техникаца Iалашъяь лаьрххIа йола механизаторий отрядаш.

СУРТАШ ТIА: «Молдвинпром» Оргеевски районни объединене «Пересячино» совхоззавода комсий плантаце мугIараштa юкъе культиваци еш я. Аьрдехьа — Молдавски ССР пачхаьалкхен Центральни архивера даьккха, хьалхагIа ахархоша лаьттанцара болх миштa бора гойта, сурт.

К. ТАРУСОВЕИ
В. ЧАЙКОВСКЕИ surtaш.
ТАСС фотохроника.

Молдавски ССР. Кишиневера трактораш ю завод.

Сурта тIа: Т-700 яха шекара свеклай кхашка болх бу тракториш уж дIаухийтача майдан тIа. «КТЗ» яха тамагIа тIадола машинаш бIаргаго йиш я вай мехка ерригача свеклаш лелаеча районашка. ЛаьрххIа йолча трактора цхьайола узлаш эргаяьха я, цо торо лу хIанз дуккхахача юртбоахама балхаш тIа царех пайда эца.

А. СЕМЕХИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

БИЗЗАЧА КАДА БУТТ

«Комсий, баьццара лист» — дуккхача хана денз ишттa дIадоладу молдаванниа шийн хIарадар хIана дац аьнна дола илли. Мерза гайдолгаш луча комсий гаьнга безаме къамаьл деш цо цунга ювц шийн дега гIозлеи балеи, уйлаши дега ондалеи. ВорхxIе а даь хана денз хулаш я комсаш молдавски лаьтта. Уж къега гайдолгаш дика хьувкъаш хиларца цIи хеза я из край. Iалaьмате боккха хьувкъам кхебу Котовски района «Бозены» яхача совхоза-заводе Социалистически Къахьегама Турпала П. Гурюкеи цун ученика, хIанз цунца яхье ваьннача. П. Чубукои.

Беркате да совхоза-завода лаьтташ. Бакъда шийн дерригa беркат хьалацар цар хьалха. Традиционни «молдавски кад» — штамб йоацаш га хилийтара — ахархо гора ха везаш вар комсий га яIара е хьалъехкара. П. Гурюка лаьрхIар га лаьттах «хьаиккха», цунна шпалер тIа паргIатта дегIая торо яла. Лакхача штамба торо елар мугIарашта юкъе тракториш, комбайнаш, автомашинаш лелас. ЦIи хезача мастера опыт шерра дIаяьржар.

«Виктория» яхача совхоззаводе Котовски аграрно-промышленни объединенена юкъе бахаб цхьайтта пачхаьалкхен боахам, царца «Бозены» а болаш. Укхаза хьаяй эзараш гектараш йола плантацеш.

Объединена юкъе йоагIа комсаш чакхйоаха предприятеш а. Агропромышленни интеграцех хьахиннараш дика да. Юкъера лаьрхIача бIаь центнерга кхоач комсий хьувкъам, уж пхезза дуккхагIа гулъю, шера 60 эзар тонн йоах.

«Луна луй кэуш» — када бутт. Ишттa оал молдаванаша октябрах — комсаш хьагулъеча а чакхйоахача а ханах — лаьтта леладерашта дог гIоздоаха цIей да из. Укх шера из долалургда Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузаш. Республика комсаш лелаераша лаьрхIад эггара дуккхагIа — цаIи ахи миллион тоннал совгIа комсаш гул а яь Даьхенна совгIат де.

Р. ЗАХАРОВА,
ТАСС корр.

ЖОК ДОТТАГIИЙ ГУЛБЕШ Я

ВорхxIе а даь хана денз молдавски жоко шийн сихача халхара юкъе ийзаб зIамига а боккха а мел бола юртара нах. Бакъда халха бувларий говзал чехка йовш хиннай. Теша хала дале а хореографически фольклор дIаьхий хиларца цецваьхача лаьтта хиинаяц цхьаккха а любительски халхара коллектив. ХIаьта хIанз уж республике эзар гаргга я!

— «Хай ла жок!» («Массава а жоке вола!») — дек юрта гIолла. Самодеятельни артисташ цига ёрабоал хоза егаь костюмаш ювхаш, дото бесса лепаш кIайн Iаьржеи элтара кийнаш тувхкаш. Оркестре хьалха ек жIондаргаш, тIаккха дIайолалу талантий бокъонца йола парад.

Цу тайпарча юртий цIейшка «Жок» яхача халкъа халхара пачхаьалкхен ансамбла художественни кулгалхочо Молдавски ССР халкъа артиста Курбет Владимира цкъа гучабаьккха Iийнабац хургбола седкъа, кораяь хургйолча концертни программа дикагIйола фрагменташ. Советски дуккхача къамий искусства дунеи дуккхача мехкашка сий даьха «Жока» дукха бола артисташ профессиональни сцена тIа баьхкаб художественни самодеятельностера.

ХIара шии шера, дуккхагIчарна халкъа цIераш техка йолча любительски ансамблаша чакхдоах доккха халхара цIей. Цига дакъа лоацаш хул СССР ерригача республикашкареи социалистически мехкашкареи коллективаш. Юбилейни шера августе Молдаве цIаькхаз а тIаэцаргба хьаьший. Уж хургба къахьегамхой художественни самодеятельни творчества Хьалхарча Ерригсоюзни фестивала лауреаташ — халкара ансамблаш. Советски халкъий искусстван доттагIалени из цIей цар хетаду Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара.

Р. ХОМЕНКО,
ТАСС корр.

СУРТА ТIА: Молдавски ССР Рыбницы яхача города № 4 йолча юкъера школа яьккха яьниа, художественни самодеятельноста доакъашхо Мот Изобелла.

К. ТАРУСОВЕИ,
А. СИМАНОВСКЕИ сурт.
ТАСС фотохроника.

ЭНЕРГОГРАДА СЕРДАЛ

ХIанз хьахкхоллаш латтача Молдавски ГРЭС къахьегама сийлен музее цхьан экспонатага кхоачаргья эггара сийдолашагIа йола моттиг. Из я 1922 шера Тирасполера В. И. Ленинга яхьийта телеграмма «...Моттигера низаш турпала тIадахийтарца а моттигера средстваш ма-могга лахарца а, — йоах цу тIа, — Тирасполе хьалъяьй, оборудовани оттаяьй, хьайнйллай города предприятештеи водопроводаи, хIаьта иштта юхе ухкача юрташта гIулакх дара йола электростанци. Станцех хьа цIи тиллай, Советски Россена электрификаци яра лард еллар хьо хиларца».

Цу хана молдавски энергетика хьалхарча станце бIаь киловатт йола низ карагIдаьина доккха хIама дар. ХIаьта хIанз Молдавски ГРЭС-а Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце цIерагIча цхьан блока низ Тираспольски станцечул ши эзарзза дуккхагIа ба. Цун блокаш хIанз нийс я, кхыъ шиннена лард еллай, 1980 шера керда комплекс болх бе йолаелча станце низ 2.500 эзар киловатт хургба.

ГРЭС-и цунна уллув улла город Днестровски - Советски наьха дохаргдоаца доттагIал хьахьоккхалга. Уж хьалъяьй берригача мехко.

Н. РУЖИНА,
ТАСС корр.

ГАЗЛИ — МОХК АЬГАЧУЛ ТIЕХЬАГIА ЦХЬА ШУ ДАЬЛЧА

ХIанз Iуйре яр, нах шоай балха моттигашка дIаотташ мара бацар тIа-тIа чIоагIлуш йола гIар айлуш хьахозача хана. ХIанз-хIанза чIегилгаш яьниа дIадаргда, экккаргда моттийташ доладелар лаьтта. Цул тIехьагIа цаI вокхан тIехьа тохаш чингаш етта йолаелар. БIаргашта гуш деха дIадаьлар дукха цIенош. Айбеннача демо чортача пардос санна къайлаяьнккхар сигале, малх лаьцача санна баьде хилар». Иштта дувц 1976 шера 17 мае Къызылкум яхача яьсдене уллача узбекски къаьнарча Бухара города бIаь километр гаьнарча Газли яхача юрта бахача наха шоай мохк агарах. ДIадахача шера эзарнел дукхагIа ше дагайохийтар лаьттан кIаларча стихияс тайп-тайпара низ бола чингаш тохарца. Бакъда, эгара доккхагIа дола зе дир 17 мае 9 балл чIоагIа низ бола чинг тохаш мохк агаро. Кховзткъе шийтта секунда йолча юкъа Газли цхьаькхе цIа доацаш йисар.

Газли — из газ йоаккхарий поселок. Укхазара дIайолалу вай мехка юкъе, Урале, Бухаре, Ташкенте кховча газопроводаш. Хьалхара чиг техачул тIехьагIа лотаелар турбокомпрессорни станцера газ — труба чура ара иккхар йоагача газа ала. Из геттара кхераме гIулакх ца хилийта вIаштIехьдаьлар смене хиннача наьха. Кхерама духьала а дийлха компрессор дIакъайлар цар, газ кхы тIа ца яйташ тIаккха сиха йоайир цIи.

Дукха гIишлонаш еха яле а шоаш атта, кIалхарабаьлча санна лерхI газлийнаша. Из хIанад аьлча, дIадахача шера 8 апреле Газле цун 20 шера историен чу эггара хьалха зеделар лаьттан кIала чинг тохар. Цо фе хила баьхар нах. Цу хана газ йоаккхачара гIишлонаш кIезига човха мара янзар. Цул тIехьагIа кхо сахьат даьлча юха а магистрале гIолла дIахаяьлар газ, бакъда, дукхагIа долча цIенош лийлхар, поселке мел бах нах чатараш а теха Iохайшар. Из иштта хилар бахьан долаш дийнабисар эзараш газлийцаш 17 мае хиннача мохк-агара дерригa цIенош до хадаь дале а.

Сона дагаух дIадахача шера эххий газле сайна дайна сурт.

...Яьгача гIомара юкъе гIолла бода никъ. Юрта чувелча гуш дар мехка массе а оагIорахьара баькхача гIишлонхой городок йолга хойташ теха гата чатараш, чархаш дIаяьха вагончикаш. Шоссе тIа гIолла сиха хьаухар бухьбаькхха гIишлоний материалех етта машинаш. Поселке хьакхухьар сборни цIенош, дIа-юха уха столовеш, машинаш оборудовани, мебель. Газли юхаметаоттаяра дIахийцар миллионаш сомаш.

ДIадахача шерара ахка сона иштта дагаух Газле сайна цхьаккхе бер ца доврца, Шовзткъе итт градусага дIакхоачаш йIовхал латтар цига, гIомара дарц дар корзагIадувлаш. бакъда, бераш цигара гаьна дар. Мехка эгара дикагIйолча берий здравницашка кхо бут баккха дIадигар уж.

Геттара сиха хьалдора гIишлонхоша мел эшачунца Iалашдаь шишша дезала лаьрхIа сборни цIенош.

Ерригаш а соахкен укх шерен поселке хьалъяьй 50 эзар квадратни метр наха чубаха моттигаш, беррига нах хIанз чатарашкара ара а баьнна баха хейшаб мохк аге а кхераме доацача цIеношка. Хьалъяьй керда школа, берий яслеш, поликлиника а чуйола больница, кхы дукха гIишлонаш.

Бакъда, поселок эргаяккхар хIанз дIадолалуш мара дац. ХIанзчул тIехьагIа цхьа-шн шу даьлча из миштa хургьа дувц городаш хьалъяра Ташкентски Iилма-тохкама проектни института болхлочо Муминов Камала. — ДукхагIадараш шозза вIаштIара даь а долаш кхертIойх детта хургда цIенош. Цар на оттаергъя цIенош сов дIох ца далийтара маьлха духьалара решеткаш, вентиляционни тховнаш хургда. ХIара нах бахача квартале хургья ах лаьттагIа Iочуяьха гаражаш, цIагIара берий яслешка, тикашка долхача наькъаш тIа хоза кхоаленаш ергья. Хьалъе лерх хина каскадий система йола йоккха бульвар, эIамига скульптурни форма йола музыка а тайп-тайпара бесаш дола фонтанаш а. Газлийций хургья шоай кхаьла трибунаш йола стадион, нек ду бассейн йола спортивни зал. ХIанз поселке вахаш ва 15 эзар саг. тIайоргIача хана 25 эзарнега дIакхоачаргба уж.

ЭЛЬПАРИД ХОДЖАЕВ,
АПН корреспондент.

Киевски вокзалагахьара хьежача бIаргагуш йола Смоленски майда тIара лакха здании «Белград» яха гостиницеи (аьттехьа).

В. СОБОЛЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ОКТЯБРЬ СА ВАХАРЕ

СА КХЕЛ ИРАЗЕ ХИЛАР

Къулбехьен оагIорахьа Наьсар-Керта йистте дIахьежача хьалла а оIа а дадаш гу шоай доззало кIоаргга лаьттах чутоIадаь дада тIаьнна петар а йолаш дола доккхий тIой. Граждански тIема шерашка денад уж укхаза. Деникинцашца лира тIом беш байнача партизаний гаргара нах боабаьрий декъий дIадувхка ворданца ихаб укхаза, хIаьта цар Iоажалаш нийсьеннача метте чурта меттал дувгIаш хиннад доккхий тIой. Сона дика дагадоагIа уж тIой а из ха а.

Иштта укхаза ба хана йIоахалла буабенна, кIоагаш дийнна царех цхьа кхера. Из ба Наьсар-Кертерча дог майрача партизана Зозоев Бидолга Элмарзийна чурта бегIа кхера. Дуккха кхьбараш а санна укхаза кхаьчав из шийа эIамигача кхаь воIацен шин йоIацен тIехьара Iадика а йийца. Сурхотlей Экажкъонгий-Юрти йоаккхача деношка деникинцех ихеравенна тIехьашка ца воалаш валар хиннад цуй укхаза.

Дукххача шерашка баьгIаб Наьсар-Кертерча кашмашка цуй сийна бегIа «Алам-бекъа». Ужжамо шоай тайпара обелискаш ювгIаш хинай цу хана ГIалгIашкахьа боабаьча партизаний кашмаш тIа.

Шоай са дехка цу тIем тIа дакъа лаца ихаб маIа нах меттел, пулеметчиша Путкева Фона санна бола дуккха кхалнах а.

Укх метте 1919 шера деникинцашца лаьттача тIем тIа сай маьраца Хьадисаца дакъа лоацаш хинай со а. Топ етташ хинна со кIайчарех цаI вийна Iанзар, детташ лаьттача пхорчашта юкъе гIолла чу а ухаш тIома юкъера аракхухьар аз човнаш хинна партизанаш.

Иштта революционни Iазапа юкъебахар са дезал. ТIехьагIо большевиканий штаб а хинна дIаэттар тха цIа. Цигтача вайзар сона Орджоникидзе. ДIахьа хаттараш дича гучадаьлар, со — гурже — Тамара Мамулашвилин (из са даьцIенгахьара тайпан цIи я) Сергоп цхьанахьара хилар. Дукха ха дIаяхай цу хана денз.

ХIанз со къаенай, пенсионерка я. Город Назрание доллача хIамаьца кхоачам баьча квартире ях со. ЦIаккха а дицлургдоаца дика хIамаш дег чу дитад сона Сийлахь-боккхача Октябро сай вахара никъ аз хьабахьача юкъагIа. Къаьстта белгалдаьлар уж вай лоамашка корда вахар хьалдеш хиннача шерашка хьинаре общественница а йолаш аз дакъа лаьцача хана.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце сайна денна праз долаш яьхай со Наьсар-Керте. Цу хана парте сайх тийша сайна тIаднлла гIулакх кхоачашде каяьлар са — цхьана лаьтта лeладу эгара хьалхара кхалнаьха товарищество вIашагIъеллар аз, тIехьадисача гIулакхашта дукьала къовсам лоаттабора.

Къаьстта чIоагIа дег чу дижар сона цхьана лаьтта лeладара товариществай викалий эггара хьалхарча краевой съезде айса къамаьл даьи Москве Ерригроссийски съезда президиуме партеи правительстван боккхийча деятелашта далла се яьгIаи дн. Со се раьза йолча дикача гIулакхаш тIа ахийтай со Советски Iаьдало: КПСС Назрановски райкома женотдела заведующи, «Берий доттагIа» яхача областной совета председатель, кхыча бехктокхамеча гIулакхаш тIа хиннай со. ХIаьта миччахьа а аз къахьегача метте хьинареча, общества пайдана беча балхах дизза хиннад са вахар.

ХIанз гаьна даьннад уж денош, хIаьта а шьра хьалхашка увтт революци ялалехьарча ханий сурташ. Сийлахь-йоккхача Октябрьски революци ялалехьа ийрча сурт дар Назрание. Лостам боацаш хьалдаь горингаши топпара кирпишкех детта кагий шIалгаши дар. Гонга гIолла боагIаш хотта хулар цун ехача улицашка. Е клуб а, е библиотека а, е школа а яцар («дикагIчен эздегIчен» тайпай бераш деша дагIаш алхха юкхьанцара цхьа школа яр крепосте), бахача вахах дукха а дукхагIа бараш е деша а, е язде а ховш бацар.

ХIанзара город Назрань — из я республика культурини промышленнии центрех цаI, бахача наьха цIенош тIа хьу сена латт телевизионни антеннаш, шоай доалахьа машинаш, газ, электричество, мел эша хIама чуйолаш квартираш я. ХIаьта Назрановски районе бахача нахах хIара сага хов, из долла хIама шоашта Сийлахь-боккхача Октябро деннилга. ХIараввар доккхал деши дог гIоздаьннеи ва таханарча вахарах, город Назрание хиннача йоккхийча эргалонех.

Эггара дезагIа дола хIама санна бе долла доодоагIа СССР кердача Конституце проект тIайола газет, бIубенна, бIарг сийрдабаьле еш КПСС ЦК майски Пленуме Леонид Ильич Брежнева яь доклад, дIаяха ха дагаехача къаьстта чIоагIа дог гIоздоал партеи правительстван вай халкъа хьал-торо тоаяра халданза йоахо еш хиларах. Цудухьа со а дег тIара гIалйода тахапара сийрда вахар хьалдеча эз а кIезиг-дукха дакъа лаьца хиларах.

Т. ДОСХОЕВА,
пенсионерка, граждански тIема доакъашхо.
г. Назрань.

МАРСЕИ ЖIОВНЕИ ЦIЕЙ

Самардинахьа, 30 июле сайрийна 6 сахьат доаллаш тIанк аьнна нахах хьалйиза яр Кирова цIерагIча культуран салаIарен парка ахканара зал. Укхаза уж гулбеннабар Грозненски Ленински районий къахьегамхоша хIара шера белгалдоаккхача «Марсеи ЖIовнеи цIей» дезде.

ЦIей хьадийллар КПСС Ленински райкома шоллагIча секретара Ю. В. Мареченкова. Ше къамаьл деш цо белгалдаьккхар, таханара «Марсеи ЖIовнеи цIей» Грозненски района къахьегамхой 1977 шера хьувкъам чуийца балара хетадаь хилар. Йоккха котало я цар яьккхар, аьлар цо. Хаоттама халача хьалашка къа а хьегаш, ахархой низ кхаьчаб ялат сихеи да ца дойташи чуэца, пачхахьалкхенга из дохкара план кхоачашъе. Тахан вай хеста а бу. даькъал а бувц Даьхенна ялат дукхагIа далара тIехьа лоаттабаьча къовсаме шоаш ца кхобеш хьинаре къахьийгараш.

Ялат чуийца даларца ахархой даькъала бувцаш къамаьл дир КПСС Грозненски райкома хьалхарча секретара А. И. Воронкина. Цо Iобийшар «1977 шера ялата культурай хьувкъам (хьажкIаш йоацаш) чуийца баккхара тIехь колхозийн совхозийн коллективаша лелаеча социалистически яхьа итогех» КПСС Грозненски райкома бюрос, къахьегамхой депутатий райсовета исполкомо, юрта боахама болхлой профсоюза райкома президиумо, ВЛКСМ райкомо баь соцам.

Цу яхье итогех хьалхара моттиг яьккхарг лаьрхIар 1 Мая цIерагIа колхоз (председатель Н. П. Травин, парткома секретарь Н. В. Заречный, профкома председатель Т. С. Шагаева). Колхозе 4904 гектарах хIаране тIара чуийцад 21 центнер совгIа гурахьа дийна ялат, аьрдад 10691 тонн, план 2700 тонн йолаш пачхахьалкхенна дIаденнад 2779 тонн ялат.

Из толам баккхарах 1 Мая цIерагIча колхоза коллективана елар КПСС райкома, къахьегамхой депутатий райсовета исполкома. юрта боахама болхлой профсоюза райкома. ВЛКСМ райкома карара кара луш йола ЦIе байракх.

1977 шера хьувкъам чуэцача доккхий толамаш даьха комбайнераш, мастераш-наладчикаш, беррига ахархой даькъала бувцаш къамаьлаш дир шефаша — город Грознерча Ленински района предприятей коллективай викалаша.

«Марсеи ЖIовнеи цIей» дика чакхдаьлар. Цо хьахьеккхар болхлойи ахархойи цхьоагIо тIа-тIа чIоагIлулга.

М. РАШИДОВ.

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА V ПЛЕНУМА РЕШЕНЕШ КХОАЧАШЪЕШ

БIУБЕННА БОЛА АТЕИСТАШ ХЬАЛКХЕБУ

(ГРОЗНЕНСКИ ПЕДАГОГИЧЕСКИ УЧИЛИЩЕ АТЕИСТИЧЕСКИ ПРОПАГАНДА ЯРА ОПЫТАЦАРА)

Вай парте XXV съезде КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева аьннад: «Вахаре лаьцача хьинареча позице, доши гIулакхи цаI хилар хIара деннарча оамала боарам а хиле дIаотташ бола сакхетаме никъ общественни декхарца лелабаро санна сий доаккхаш цхьаккха хIама дац. Цу тайпара позици дIаштIехьъяккхар — нравственни кхетам балара декхар». Цунга хьежжа лелабу беррига массово-политически болх Грозненски педагогически училище.

Кагирхой марксистско-ленински мировоззренех кхебара гIулакха лоархIамегIарча оагIоех цаI — атеистически интернациональнии кхетам балар.

— Уж актуальни ши дош, — яхаш дувц училища директора Мовтаев Султан Махмудовича, — шоайла вIашагIа дувзаденна да.

Цудухьа пхи шу хьалхагIа тIаийцар училище къаьстта кийчъяь дешархошта луш бола атеистически кхетам овлангара денз гоабара тIаерзаьча мероприятей комплекс. Из теркал а еш планагIа беш ба администраце, директорцарча совета, методически секцей, кабинетий, клубий, партийни бюро, профсоюзни комсомольски организацей болх.

Ерригаш а хIана яц аьнна йолча кабинеташка (педагогика, эрсий меттеи литературан, къаман меттеи литературан, химе, физика, природоведене, кхыча) «атеиста уголокаш» кийчъяьй. Цу чу вIашагIтехай Iилма-атеистически кхетам балара гIулакх чIоагIдара хиланза ярг мел йоаца материал. Цунца я урокий методически разработкаш, лекцеш, докладаш, хьехархойи дешархойи рефераташ, тайп-тайпарча сочиненей, диктантий, изложеней тексташ.

Йоккха атеистически материал гулъяьй педагогика кабинете: атеистически темах лаьца яьча беседай, утренникий, сборий разработкаш. Бе-бе я цар темаш: «Тамашаш хулий Iалам чу?», «Белгалонех зе мара хила хIама дац», «Сага гIулакх деш я атом», кхыяраш. Цу дерригнех а дешархоша шерра пайда эц республика школашка практика чакхйоаккхаш болча хана. Белгтала аьлча, дешархоша шоай балха тIа каст-каста пайда эц А. Ведзижевеи А. Боковеи атеистически произведенех.

Училище «Дынцара са гIулакх», «Хьехархои дын цхьана тарлургдолаш дац», «Ширача замах юхедиса дын гIулакхех доала зулам», «КъорIах дола бакъдар», «Кхалсагацара исламa гIулакх», кхыяраш санна йолча темаех лаьца сочиненеши изложенеши язъю каст-каста.

Ераш да сочиненеш тIара массехк къамаьл.

Хатуева Хьава: «Грозненски педучилище дешаш яьккхача хана дынах дола хIамаш дукха хайнад сона. ЭIаммига йолча хана денз даьлах теша Iомаяьй со. Цхьабакъда хьехархой лекцешка, беседашка, дувцарашка ладувгIар, хаттарийн жопийн сайренашка ахар бахьан долаш ды — харцдари нах Iехабари долга кхетадаьд аз».

Ахмадова Луиза: «Училище даьккхача кхаь шера аз кхетадаьд хьехархо даьлах тешаш хила йиш йоацилга».

Гапураева Раиса: «Хьалха доал деча класса ды эшаш хиннилга хов сона. ТIаккха, хIанз хьанна эш из? Со духьала я урдош дахара, пхьа лехара, марха кхабара. ЙоIах урдув далар ахчах безам эцар да. Се хьехархо хилча, бакъонца дог тийша атеисташ болаш, дыш юкъеденача ца эшача гIулакхашца хоадамболлаш къовсам лоаттабергболаш хьалкхебергба аз сай дешархой».

Дына духьаларча балхах доккха дакъа дIалоац массови пропагандаи агитацеи средстваша, белгтала аьлча, пенца хьалъуллаеча кепайоазоно. «Атеист» яха ерригача училища юкъара газет бетта цкъа араоал. Дын цIейш хьатIакхоачача хана атеистически кIираш чакхдоах. Цу хана хIара группо конкурсии пенгазет арахец.

Дына духьалара кхетам лучя хана чIоагIа пайдане ба дешархошца классе боацаш беш бола болх. Цу тIа а укхаза керттердар цхьа моллагIа йола мероприяти чакхъяьккхар а доацаш, из мероприяти дешархочо кхетаергйолаш, цун безами уйлеи тIагIоргйолаш хилар да.

Дуккха моттигаш нийслу вайна, тайп-тайпара мероприятеш чакхъяьхай аьнна отчета тIа бахьан даккхар духьа, уйла тIа ца йохийташ. творчески тохкам боацаш, катехха чакхйоахаш. Кхыча тайпара лелабу из болх Грозненски педучилище. Цкъа хаттарийн жопийн сайре кийчйир. Вийха цига воалавир опыт йола лектор А. А. Сяламов. Сайре йолча хана «Дала даь таIазар», «ПаьтIамат» яхача пьесаш тIара доакъош гойтар. Ала доагIа, самодеятельни вктераша — дешархоша — драматурге сатирически лостам, дын духьалара маIан нийса кхетадаь хилар. Цу тайппара, лектора теори сценически вахарца бакъйора.

Училище атеистически балха центр я «Атеист» яха клуб. Цун дог дар пропагандистски болх бе лайпача дешархой группай викалаш. Иштта барех 150 гаргга саг коравир. Цун балха кулгалдара правлени хержар. Цунна юкъебахар преподавателаши дикагIбола дешархойи. Клуба президенталла херджар дешархо Матаева Зоя.

ХIара бетта-бетта ю клуба заседанеш. Къаьстта дег чу йийшар «Тамашаш йоаца тамашаш», «С. Бадуевеи А. Ведзижевеи атеистически тIехьале», «Искусство дына духьала я», «Мурдех дола бакъдар», кхыяраш санна йола цун заседанешка гIоттаяь темаш. Дешархошта чIоагIа хьашт долаш хул клуба заседанеш. Цудухьа тIаьк аьле хьалъйюз цу дийнахьа конференц-зал. ДукхагIа йолча хIара цу тайпара заседани чакх массаза йоал. керда членаш дукхагIа хьачубоагIа. Укх тайпара отзывай книжка тIа кхоалагIча курсе деша ягIача Пугоева Асмас яздаьр: «Хургболча хьехархошта, атеистий керда эскар хьалкхеде дезараштa йIаьхий материал лу укх клубо. Вахарах сона хиттa дуккха хIамаш из бахьан долаш хувцаденнад са. ДIахо а иштта сакъердаме шнй болх дIабахьара низ кхоачалба «Атеиста».

Дешархошта атеистически кхетам балара беча балха сакъердамегIчен пайданагIчен формаех цаI — «Атеизма кIираш чакхдахар». Из дIадоладалале 10 — 15 ди хьалхагIа атеистически чулоацам болча классни пенгазетий, сатирически суртий хьажар-конкурс кхайкаю.

Училище лекционни ди оршотди да. Цу дийнахьа хIара курса ерригача группашка «Атеизма кIиро» белгалъяь лекцеш еш. Цу тайппара беррига дешархой дына духьаларча пропагандо чулоац цу дийнахьа.

Цул совгIа «Къа тIадолаш яр», «Армагедон», «Васкет» яхараш санна дола кинофильмаш гойт. Хьежа баьнначул тIехьагIа, массаза а яхар мо, дувцаш хул уж кинош.

Дешархошта юкъе лархIа а доагIаш дика лоархIаш да «Атеист» яха самодеятельни театр. Цун кулгалхо ва Семен Яковлевич Климовский. Цунна юкъе керттера дакъа доацаш, дикагIа бола «актераш» 20 сагва. Тематически сайре, «Атеист» яхача клуба заседани е моллагIйола кхы тайпа мероприяти кийчъеча хана дешархой керда низаш юкъеоз. Театро оттаяьй «Дала даь таIазар», «Макка — командировке» яха пьесаш, «ПIаьтIамат» яхача спектаклцара доакъош.

Администраце, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша, чIоагIа уйла тIайохийт гойтара агитацена. «Атеист» яхача клуба болх гойташ «Атеиста зал» я училище. Хоза стендаш кийчъяьй — «Дунен халкъашта дынах хетар», «Искусство дына духьала я», «Тха балха опытацара» яхача къаьсттача витрина тIа гулдаьд сурташ, дикагIдолча пенгазеташ тIара статьяш, атеистий клубийн секцейн отчеташ, тайп-тайпара откликаш.

— Цул совгIа, — йоах училища директора С. М. Мовтаева, оаха кхетаду, дешархой Iилма-атеистически мировоззренех кхетабара дешара процессо ше доккха новкъостал делга.

Белгтала, марксистско-ленински методологеца доацаш цхьаккха предмет, дац дешара юкъе. ХIаьта из методологи кхетадаьчул тIехьагIа массаза а тарлургда вахарах йола атеистически уйла дешархошта дег чу йоссае.

Ерригаш а хIана яц аьнна йолча предметни классашка хьа а я, кийчъяьй атеиста уголокаш. Укхаза хьокха оттаяь я предметни цикловой комиссей заседанешка ювцаш йолча урокий разработкаш, хIаьта иштта хьехархойи дешархойи лекцеш, докладаш, рефераташ.

Педагогика кабинете вIашагIтехай дына духьаларча темашта хетаяьча беседай, утренникий, сборий разработкаш. Республика школашка практика чакхйоаккхаш болча дешархоша цу разработкаех пайда эц шоай пропагандистски балха тIа.

Эрсийн вайнахьеи меттала еча урокашка пайда эц атеистически темаех долча кицаехи кIоанолгехи, дынах лаьца цIи хезача наха даьча къамаьлех. Сочиненеш язъяра могаду «Васкет тIа ца эцар», «Курски губернера крестни ход», «Москвана юххе мытище чай малар» яхараша а кхыдараш санна долча цIи хезача картинех.

Массаза а яхар мо, дешархоша яздеча балхаш тIа дынцара шоай гIулакхаш дувц, дын хьехамаш харцду, шейхаш, моллаш, мозгIараш, дьякаш къахьегача халкъа унахцIенача дегIа тIара човнаш хилар хьа а хьокхаш. Белгалдоалаш хIама да, наьха доттагIала, интернационализмана дыно новкъарле ю аьнна дуккхачарпа хеташ хилар.

Цу хьакъехьа укх тайпара яздаьд дешархочо Сапралиева:

«Вай мохк дуккха къамаш дахаш ба. Массе къамах бола нах айхха доттагIал долаш бахийтар духьа дынах юхедиса гIулакхаш сихагIа дIадаха деза. ХIанз а тарбала гIерташ ба ды. Цхьабакъда сона хет, атеистий доккхача эскара низаца дынга нах Iехабайташ дукха ха ца яккхийта йиш я, аьнна».

Грозненски педагогически училище беш бола атеистически болх дуккха оагIош йолаши бебеча тайпареи ба. Цхьа бахьан доацаш дац цкъа КПСС Нохч-ГIалгIай обкомо «Дешархошта атеистически кхетам балар — хургбола специалисташ коммунистически мировоззренех кхебара лоархIамегIа бола лостам» яхача темах лаьца республика юкъерча специальни дешара заведеней болхлой семинар укхаза яр.

Керттердар да, педучилища йисте а яьккха, республика школашка болх бе дIабахача кагийча нахеи мехкарашеи цига боккха атеистически интернациональнии болх беш хилар. Цу тайппара, училище беча пропагандистски балхах боккха пайда боал.

Е. МАКСИМЕНКО,
облсовпрофа инструктор.

УКРАИНА ИЛЛЕШ ВОЛХОВЕ ДЕКЪ.

«Советски пачхахьалкхено гIо ду... СССР дерригa къамаши народносташи дIахо дегIаккхувларан гаргадигарам».

(СССР Конституце проекта тIара).

НОВГОРОДСКИ ОБЛАСТЬ. Ивано-франковски областерча самодеятельни артисташта эзараш керда доттагIий байзар Новгородски лаьттан тIа. Уж бар «Днестровые зори» яхача хора, «Радуга» яхача халхара ансамбла, «Гуцулия» яхача къаман инструментий оркестра шефски концерташка хьийжараш.

Украински хьашаша шоай сакъердаме, ший тайпара программа хьеххар Новгороде, Шимске, Пролетарий яхача поселкеи Новгородски района «Урожай» яхача колхозеи. Массанахьа а безбаь тIаийцар уж.

Болхлой, колхозхой, интеллигенце делегацеш, яхь лелаечи шин областий—Новгородскии Ивано-Франковскии — художественни самодеятельноста коллективаш дIа-хьа ахар традиционнии хиннад.

СУРТА ТIА: Украина хьаьший Новгородски кремла территоре тIа.

В. ОВЧИННИКОВА СУРТ.
ТАСС фотохроника.

ДИКА САЛЕIАР «МАНАСЕ»

Каспийски форда йисте улл Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университета «Манасе» цIи йола спортивно-унахцIенон лагерь. Ахкан замалахьа укхаза йиъ сменагIа салоIаш хул 600 саг.

Лагере салаIа безам болча студенташта льготни путевкаш лу университета профкомо. Университета студенташца цхьана «Манасе» салоI мехкдаьттен химико-технологически техникумий дешархоша а.

Сакъердаме яа лагерера вахар. Тайп-тайпара спортивни яхьаш чакхйоах, ГТО нормативаш дIател, болх беш я нек де Iомавалара секци.

Къаьстта хоза хилар лагере «Нептуна цIей». Сакъердамен кIоарга чулоацам болаш яр кийчъяь номераш. Фордий пачхьа (цун роль ловзаеш вар университета преподаватель Оздоев Гире Iалихан) гонахьъяьнна русалкаш а йолаш хиина «Нептуна цIей» сакъердаме чакхдаьлар.

Иштта сагОтде ха йоацаш дIадодар лагерара вахар.

Смена яьлча дика салеIа, Iаьрждениа, дуккха кердадар дайза шIадьхкар тхо.

Х. ГАЛАЕВ,
университета студент.

НАХА ЛЕРТТIА СТОЛОВИ ЭШ

Старопромысловски района Иванова цIерагIча городоке дукха учреждененаш, гIишлошъяра объекташ я, культурно-бытови, берийн дарбанен учреждененаш хьалъеш боахка болхлой, мехкдаьттахой ба. Делкъийна хIама даа ха хьатIаэттача маьха дукха беза а боацаш чамболаши овсареи кийчбаь кхача эш царна. Укхаза я лаьрхIа цу гIулакха хьаяь столовей треста № 54 йола столови а.

Бакъда, хала хете а, маьха деза долча лерттIа кхарзанза долча шашлыкали йийлен совгIа кхы хIама хилац цу чу.

Цул совгIа, столове балха расписани а цхьа тамашийна я. Малар дезараша паргIатагIа моттиг короргьи, къаьстта шоаттдийнахьеи кIирандийнахьеи. Цу наха новкъарле хургьяц милице болхлошкагахьара а, столове болхлошкагахьара хIаьта а.

СССР Конституце проекта 60-ча статья тIа дIаяздаь да «Къахьега могача СССР хIара гражданина декхари сийлен гIулакхи да общественни пайданеча гIулакхаш дакьве ше херж болх цIена хьабар, къахьегамеи производственнии дисциплина цIенхаштта кхоачашъяр», аьнна. Из диццалийтад № 54 йолча столове болх бечар. Иванова цIерагIча городоке болх беча бахача наха а эшаш яр пивнушка а йоацаш лерттIа столови я.

А. ТИЩЕНКО,
пенсионер.

Редактор
Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

2 АВГУСТ
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйранара гимнастика. 9.30 — «Шичайтонг». Мультфильм. 9.50 — Бераштa дола фильм. «Хьаелланза йола гIайренаш» яха телевизионни художественни фильм. 10.55 — «Хьайбай дунеи тIа». 14.06 — «Хьа къахьегам, хьа сийле я». Документальни фильмай программа. 15.00— Литовски ССР халкъа ашарий ансамбла концерт. 15.20 — Пушкин «Моцарт а Сальера а». 16.15 — Москвачий балха тешам». Конституце проект ювцача дакъа лоац СССР граждански авиаце министра заместитела СССР граждански авиаце министерства политико-кхетама балха управлене начальника Полежаева. 16.45 — «Книжка. Ха. Из. дешаш вар». 17.15 — «Массанена тIахьа цаI. цхьанена тIехьа массаза». Ленинградера передача. 18.00 Кердадараш. 18.15 — Дунен халкъий творчество. 18.45 — «БАМ-а къахьегама витмаш». 2-гIа передача. 19.15 — Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизарга. Нохч-ГIалгIай литература историецара (нохчий меттала). 19.30 — «Къилбаседа Кавказ» яха киножурнал. 19.40 — СССР Конституце проект ювц. СССР Генеральни прокурора хьалхарча заместитела Рекундова къамаьл. 19.55 — Приключенчески фильма экран. «Нах дIа-юха лелача коа саг», яха телевизионни дуккха серийни художественни фильм. 1-гIа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Московски Пачхахьалкхен филармоне академически симфонически оркестра концерт. Дирижер РСФСР искусства заслуженни деятель Дмитриев. Солист РСФСР заслуженни артист Доренский.
22.20 — «Социалистическая индустрия» яхача газета приз яккхара регбех йола дунен халкъашта юкъера турнир. СССР сборни — Чехословаке сборни. Тбилисера передача. Чистеяьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Бераштa дола телевизионни фильм. 18.15 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.35 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала). 18.50 — «Киноэкран августе». 19.15 — Грига вокальни лирика. Кхоачашъю СССР халкъа артистка Архиповас. 19.40 — «Дикаль» яха документальни фильм. 20.30 — СССР вошал долча республикай денош. Узбекски ССР. Кинопрограмма.

3 АВГУСТ
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйранара гимнастика. 9.30 — «Городаши нахи» яхача циклацара «Челябинск» яха телевизионни документальни фильм. 10.05 — Приключенчески фильма экран. «Нах дIа-юха лелача коа саг» яха телевизионни дуккха серийни художественни фильм. 1-гIа сери. 11.10 — «Моряких дола илли». «Советски иллей антологи» яхача циклацара. 14.00 — Телевизионни документальни фильмай программа. 14.35 — Йоазонхочунца Думбадзеца вIашагIкхетар. 15.20 — «Iилма-тахан». 15.50 — Короткометражни художественни фильмай программа. 17.15 — «Зурманчаш, шоаш дола моттиг хьайовзийта». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «ХIара сурта тIа малх ба». 18.35 — Брамс. Концерт. Кхоачашду Корсаковс а Центральни телевиденеи Ерригсоюзни радиои йоккхача симфонически оркестро. Дирижер — Шпиллер. 19.15 — «Сагги закони». Передача дIахьу профессора Безуглов. СССР Конституце проект ювцача дакъа лоац КПСС Центральни Комитетера марксизма-ленинизма института директора, академика Егоровс а СССР Iилмай Академе членаша корреспонденташа Аксененока а Керимова а, Строговича а, философски Iилмай доктора Марджанскаяс а. 19.45 — «Спортлото» тираж. 19.55 — Приключенчески фильма экран. «Нах дIа-юха лелача коа саг» яха телевизионни дуккха серийни художественни фильм. 2-гIа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Останкино концертни студера Федоровс поззе сайре. 22.35 — Будилинг кхоачашду советски композиторай иллеш. Передача чистеяьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Бераштa дола мультфильм. 18.15 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.35 — Машинилаькъахочун Ерригсоюзни денга. «Пятилетка вахте» (нохчий меттала). 18.45 — Пятилетка хьалхалаттараш. «Бригадир Амаева» (гIалгIай меттала). 19.00 — Документальни фильм. 19.25 — Атеистически темаш. ДIаяхача замах юхедисача воча гIулакхашта ходам болаш къовсам лоаттабе (гIалгIай меттала). 19.40 — «Юхера дуне, гаьнара дуне» яха документальни фильм. Чистедаьлча — хоамаш, реклама.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йовцаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 24—29, Грозне 27—29 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш йолаш, цхьайолча моттигашка догIа а делхаш тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура буйсана 13—18, дийнахьа 23—28 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхамасекретара — 3-34-38; партийни вахарен культуран отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051. г. Грозный. ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

СФ05201. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 5518.